

Perkant socialiai Vadovas – socialiniai aspektai viešuosiuose pirkimuose

Socialinė Europa

Europos Komisija

Šis leidinys parengtas pagal 2007–2013 m. Europos Sąjungos užimtumo ir socialinio solidarumo programą (PROGRESS). Už šią programą atsakingas Europos Komisijos Užimtumo, socialinių reikalų ir lygių galimybių generalinis direktoratas. Programa sukurta siekiant finansiškai paremti Socialinėje darbotvarkėje nustatytų Europos Sąjungos tikslų užimtumo ir socialinių reikalų srityje įgyvendinimą ir taip prisidėti prie strategijoje „Europa 2020“ nustatytų šios srities tikslų įgyvendinimo.

Septynerius metus trunkanti programa skirta visiems suinteresuotiesiems subjektams, kurie gali padėti rengti tinkamus ir veiksmingus užimtumo ir socialinės srities teisės aktus ir politiką 27 ES valstybėse narėse, ELPA ir EEE šalyse, ES šalyse kandidatėse ir narystės ES siekiančiose šalyse.

Programos PROGRESS uždavinys – sustiprinti ES indėlį remiant valstybių narių įsipareigojimus ir pastangas sukurti daugiau ir geresnių darbo vietų bei darnesnę visuomenę. Šiuo tikslu programa PROGRESS naudinga:

- analizuojant ir teikiant politines konsultacijas programos PROGRESS politikos sričių klausimais,
- stebint ES teisės aktų ir politikos įgyvendinimą programos PROGRESS politikos srityse ir rengiant šio įgyvendinimo ataskaitas,
- remiant dalijimąsi politikos žiniomis, mokymąsi ir valstybių narių savitarpio paramą ES tikslų ir prioritetų klausimais, ir
- perteikiant suinteresuotųjų subjektų ir plačiosios visuomenės nuomonę.

Daugiau informacijos rasite:

<http://ec.europa.eu/progress>

Perkant socialiai

Vadovas – socialiniai aspektai viešuosiuose pirkimuose

Europos Komisija

Užimtumo, socialinių reikalų ir lygių galimybių generalinis direktoratas

D.2 padalinys

Vidaus rinkos ir paslaugų generalinis direktoratas

C.3 padalinys

Rankraštis parengtas 2010 m. spalio mėn.

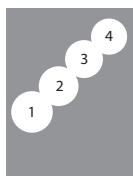
Dokumentas parengtas pagal SEK(2010) 1258 (galutinis). Nei Europos Komisija, nei joks jai atstovaujantis asmuo negali būti laikomi atsakingais už šiame leidinyje esančios informacijos panaudojimą.

Svarbi pastaba

Nors šiame Vadove pateikta medžiaga buvo kruopščiai patikrinta, Europos Komisija neprisiima atsakomybės dėl konkrečių jame paminėtų atvejų.

Šis Vadovas yra orientacinis tarnybų darbinis dokumentas ir negali būti laikomas įpareigojančiu Komisiją. Be to, jis priklauso nuo pokyčių Komisijos praktikoje ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo precedentinėje teisėje.

© nuotraukos:

- 1: 123RF
- 2: Getty Images
- 3: 123RF
- 4: 123RF

Naudoti ar dauginti nuotraukas, kurios pagal autoriaus teises nepriklauso Europos Sąjungai, galima tik gavus autoriaus teisių turėtojo (-ų) leidimą.

Europe Direct – tai paslauga, padėsianti
Jums rasti atsakymus į klausimus apie
Europos Sąjungą

Informacija teikiama nemokamai telefonu (*):
00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Kai kurie mobiliojo ryšio operatoriai neteikia paslaugos skambinti 00 800 numeriu arba šie skambučiai yra mokami.

Daug papildomos informacijos apie Europos Sąjungą yra internete.

Ji pasiekama per EUROPA serverį (<http://europa.eu>).

Katalogo duomenys bei santrauka pateikiami šio leidinio pabaigoje.

Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2011

ISBN 978-92-79-18394-2

doi:10.2767/18065

© Europos Sąjunga, 2011

Leidžiama dauginti, nurodžius šaltinį.

Printed in Belgium

SPAUSDINTA POPIERIUJE, BALINTAME NENAUDOJANT ELEMENTINIO CHLORO (ECF).

Turinys

Ivadas	5
I. Perkant socialiai – pagrindiniai klausimai	7
1. Socialiai atsakingi viešieji pirkimai (SAVP) – apibrėžimas	7
2. Potenciali SAVP nauda	9
2.1. Pagalba laikantis socialinių ir darbo įstatymų, įskaitant susijusius nacionalinės ir tarptautinės politikos įsipareigojimus/darbotvarkes	9
2.2. Socialiai sąmoningų rinkų skatinimas	10
2.3. Socialiai jautraus valdymo parodymas	10
2.4. Integracijos skatinimas	10
2.5. Efektyvesnio viešųjų išlaidų valdymo užtikrinimas	10
3. SAVP ir ES socialinis modelis	10
4. Teisinis ir politinis ES požiūris į SAVP	11
4.1. Socialinio aspekto plėtojimas ES politikoje ir teisės aktuose	11
4.2. Teisinis ir politinis ES požiūris į SAVP	12
4.3. Bendrus ekonominius interesus tenkinančios socialinės paslaugos	12
4.4. Mažos ir vidutinio dydžio įmonės	13
II. Organizacinė strategija perkant socialiai	15
1. Socialiai atsakingų viešųjų pirkimų uždavinių formulavimas	15
2. Aukšto lygio politiniai ir lyderystės įsipareigojimai SAVP kontekste	15
3. Rizikų vertinimas ir organizacinių išlaidų kategorijų prioritetų nustatymas skatinant socialiai orientuotus rezultatus	16
4. SAVP suvokimo skatinimas ir pagrindinių suinteresuotų šalių įtraukimas	18
5. SAVP strategijos įgyvendinimas	19
6. Įgyvendinimo efektyvumo vertinimas	19
7. Viešųjų pirkimų proceso apžvalga	20
7.1. Teisinio konsultavimo svarba	20
7.2. Pasirengimas viešojo pirkimo procedūrai	20
8. Viešojo pirkimo procedūros etapai ir SAVP metodai	20
III. Poreikių įvardijimas ir pirkimo procedūros planavimas	23
1. Faktinių poreikių įvertinimo svarba	23
2. Sutarties dalyko apibrėžimas	23
3. Prieigos prie viešojo pirkimo galimybių plėtojimas	25
3.1. Prieigos prie viešojo pirkimo galimybių tobulinimas	25
3.2. Atidėjimo teisė globojamoms darbo grupėms	27

IV. Sutartis	29
A. Sutarties reikalavimų apibrėžimas	29
1. Techninių specifikacijų sudarymas	29
2. Taikyti našumu grindžiamas ar funkcines specifikacijas	30
3. Variantų pritaikymas	30
4. Socialiai orientuotas ženklavimas ir etiškos prekybos prasmė	31
5. Socialinių gamybos metodų ir procesų aspektų vertinimas	33
6. Negalia ir techninės specifikacijos	33
B. Tiekėjų, paslaugų teikėjų ir rangovų pasirinkimas	35
1. Pašalinimo kriterijai	35
2. Techninis pajėgumas	35
C. Sutarties pasirašymas	37
1. Bendrosios sutarties pasirašymo kriterijų formulavimo ir sutarčių pasirašymo taisyklės.....	37
1.1. Sąlygos, taikomos sutarties pasirašymo kriterijams konkurso pasiūlymų nagrinėjimo etape.....	38
1.2. „Papildomas kriterijus“	40
2. Elgesys su „nepagrįstai mažų kainų pasiūlymais“	41
3. Informacijos teikimas konkurso nelaimėjusiems dalyviams.....	42
D. Sutarties vykdymas.....	43
1. Taisyklės, reglamentuojančios sutarties vykdymo nuostatas	43
2. Socialinių aspektų, kurie gali būti įtraukti į sutarties vykdymo nuostatas, pavyzdžiai.....	44
3. Nacionalinių darbo teisės aktų laikymasis.....	46
4. Tiekimo grandinės valdymas	47
5. Sutarties vykdymo valdymas ir stebėseną	48

Socialiai atsakingų viešųjų pirkimų (SAVP) tikslas – parodyti pavyzdį ir daryti įtaką rinkai. Skatindamos SAVP, valdžios institucijos suteiktų bendrovėms realų stimulą plėtoti socialiai atsakingą vadovavimą. Vykdydamos protingą pirkimų strategiją, valdžios institucijos gali skatinti užimtumo galimybes, padorų darbą, socialinį dalyvavimą, prieinamumą, pritaikymą visiems, etišką prekybą ir siekti didesnės socialinių standartų atitikties. Įtaka kai kurioms prekėms, darbams ir paslaugoms gali būti ypač reikšminga, nes pirkimus vykdančios valdžios institucijos sudaro didelę dalį rinkos (pvz., statybų, verslo paslaugų, IT ir kitose srityse). Apskritai, valdžios institucijos yra stambūs vartotojai Europos rinkoje, išleidžiantys apie 17% ES bendro vidaus produkto (tai lygu pusei Vokietijos BVP). Taigi, turėdamos galimybę vykdyti prekių ir paslaugų pirkimus, kuriuose atsižvelgiama į socialinius rezultatus, valdžios institucijos gali reikšmingai prisidėti prie tvarios plėtos.

Viešųjų pirkimų Europos Sąjungoje teisinė bazė nustatyta Direktyvose 2004/17/EB¹ ir 2004/18/EB² (toliau – „Pirkimo direktyvos“)³, kuriose nurodoma, kiek reikėtų atsižvelgti į socialinius aspektus, ypač tais atvejais, kai jie susiję su sutarties dalyku⁴ ir atitinka sutarties reikalavimus su sąlyga, kad laikomasi gero vertės ir kainos santykio bei sutarties vienodo prieinamumo visiems ES tiekėjams principų.

Ši tema ilgą laiką buvo plėtojama Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (TT) precedentinėje teisėje, Europos Komisijos komunikate 2001 m.⁵ ir 2003 m. Komisijos paskelbtame tyrime apie įvairovę ir lygybę viešuosiuose pirkimuose (http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/public/arc_en.htm#Leaflets).

Šio Vadovo tikslai: a) gerinti perkančiųjų organizacijų supratimą apie potencialią SAVP naudą ir b) praktiškai išaiškinti esamos ES įstatyminės bazės teikiamas galimybes valdžios institucijoms, vykdančioms viešuosius pirkimus, atsižvelgti į socialinius aspektus ir taip atkreipti dėmesį ne tik į kainą, bet ir į geriausią vertės ir kainos santykį. Sudarydama šį Vadovą, Komisija nuolatos konsultavosi su valstybių narių valdžios institucijomis bei daugeliu suinteresuotų šalių.

Vadovas sudarytas daugiausia valdžios institucijoms, tačiau tikimasi, kad jis įkvėps ir privataus sektoriaus atstovus, vykdančius viešuosius pirkimus.

Patogumo dėlei, Vadovas sudarytas pagal viešųjų pirkimų vykdymo eigą.

¹ 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/17/EB dėl subjektų, vykdančių veiklą vandens, energetikos, transporto ir pašto paslaugų sektoriuose, vykdomų pirkimų tvarkos derinimo (toliau – „**Direktyva 2004/17/EB**“);

² 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/18/EB dėl viešojo darbų, prekių ir paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo (toliau – „**Direktyva 2004/18/EB**“);

³ Pirkimo direktyvos grindžiamos Sutarties principais ir „ypač laisvo prekių judėjimo, įsisteigimo laisvės ir laisvo paslaugų judėjimo, bei iš jų kylančiais lygiateisiškumo, nediskriminavimo, abipusio pripažinimo, proporcingumo ir skaidrumo principais“. Pirkimo direktyvų nuostatos turi būti aiškinamos pagal pirmiau minėtas taisykles ir principus bei kitas Sutarties taisykles (žr. Direktyvos 2004/18/EB 2 konstatuojamąją dalį ir Direktyvos 2004/17/EB 9 konstatuojamąją dalį);

⁴ Arba su sutarties vykdymu tais atvejais, kai socialiniai aspektai yra sutarties vykdymo sąlygų dalis.

⁵ Komisijos aiškinamasis komunikatas KOM (2001) 566 dėl ES teisės, taikomos viešiesiems pirkimams ir galimybės į juos integruoti socialinius aspektus.

I. Perkant socialiai – pagrindiniai klausimai

1. Socialiai atsakingi viešieji pirkimai (SAVP) – apibrėžimas

1.1 „SAVP“ – tai viešojo pirkimo vykdymas, kurio metu atsižvelgiama į vieną ar kelis socialinius aspektus: užimtumo galimybes, padorų darbą, socialinių ir darbo teisių laikymąsi, socialinį dalyvavimą (įskaitant asmenis su negalia), vienodas galimybes, prieinamumą, pritaikymą visiems, dėmesį tvarumo kriterijams, įskaitant etiškos prekybos klausimus⁶ ir dažnesnį savanorišką įmonių socialinės atsakomybės (ĮSA) reikalavimų laikymąsi įgyvendinant Europos Sąjungos sutarties (ESS) ir Pirkimo direktyvų principus. „SAVP“ gali tapti galingu įrankiu skatinti tvarią plėtrą ir pasiekti ES (ir valstybių narių) socialinius uždavinius. „SAVP“ apima daugybę socialinių aspektų, į kuriuos perkančiosios organizacijos gali atsižvelgti atitinkamo viešojo pirkimo vykdymo etapo metu. Socialiniai aspektai gali būti derinami su naudos aplinkai aspektais bendrai planuojant tvarumo principo įgyvendinimą viešojo pirkimo metu⁷.

1.2 Siekdamas skatinti savo socialinę politiką, perkančiosios organizacijos, vykdančios viešuosius pirkimus, gali įvairiai atsižvelgti į socialinius aspektus. **Neišsamus pavyzdžių sąrašas** tų socialinių aspektų, kurie galėtų būti aktualūs vykdant viešuosius pirkimus, **priklausomai nuo Pirkimo direktyvų ir pagrindinių ESS principų laikymosi, pateikiamas toliau. Vis dėlto, daugelis socialinių aspektų dėl savo pobūdžio gali būti įtraukti tik į tam tikrus viešojo pirkimo etapus⁸. Be to, per-**

kančiosios organizacijos turėtų kiekvienu atveju atskirai nuspręsti, kurie socialiniai aspektai aktualūs jų viešajam pirkimui pagal jų sutarties dalyką ir jų uždavinius. Viešajam pirkimui aktualūs socialiniai aspektai galėtų būti:

- „Užimtumo galimybių“ skatinimas, pavyzdžiui:
  - jaunimo užimtumo skatinimas;
  - lyčių lygybės skatinimas⁹ (pvz., darbo ir gyvenimo pusiausvyra, kovojant su sektorių ir profesine segregacija ir pan.);
  - užimtumo galimybių skatinimas ilgai nedirbantiems asmenims ir vyresnio amžiaus darbuotojams;
  - įvairovės politika ir užimtumo galimybių palankių sąlygų neturintiems asmenims (pvz., darbuotojams migrantams, etinių ir religinių mažumų atstovams, asmenims su žemu įgytu išsilavinimu ir pan.);
  - užimtumo galimybių skatinimas žmonėms su negalia, įskaitant įtraukiąją bei prieinamą darbo aplinką.

- „Padoraus darbo“ skatinimas¹⁰:

Ši universaliai patvirtinta sąvoka grindžiama įsitikinimu, kad žmonės turi teisę gauti produktyvų darbą laisvės, lygybės, saugumo ir žmogiškojo orumo sąlygomis. Keturi vienodai svarbūs ir tarpusavyje susiję veiksniai sudaro Padoraus darbo darbotvarkę: teisė gauti produktyvų ir laisvai pasirenkamą darbą, pagrindiniai darbo principai ir teisės, pakankamas paja-

⁶ Žr. IV skyriaus 4 skirsnį („Socialiai orientuotas ženklavimas ir etiškos prekybos prasmė“).

⁷ Dėl „žaliųjų“ (aplinkai naudingų) aspektų viešuosiuose pirkimuose žr. Komisijos komunikatą KOM(2008)400/2, „Viešieji pirkimai geresnei aplinkai užtikrinti“ (http://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/com_2008_400.pdf) ir Komisijos tarnybų dokumentą „Perkant „žaliai“ – Aplinkai naudingų viešųjų pirkimų vadovas“ (http://ec.europa.eu/environment/gpp/guideline_en.htm). Deja, „Aplinkai naudingų viešųjų pirkimų vadovas“ buvo išleistas 2004 m., todėl jame neatsižvelgiama į vėlesnius ES teisės pakeitimus.

⁸ Pavyzdžiui, dažniausiai socialiniai aspektai dėl darbo sąlygų įtraukiami į sutarties vykdymo sąlygas, nes apskritai jie netenkina techninių specifikacijų ar pasirinkimo kriterijų reikalavimų Pirkimo direktyvų kontekste. Kita vertus, prieinamumo aspektai apskritai verčiau įtraukiami į techninę specifikaciją.

⁹ Lyčių lygybės sąvoka apima ne tik nepakankamai atstovaujamas moteris tam tikruose sektoriuose, bet ir nepakankamai atstovaujamas vyrus „sumoteriškėjusiuose“ sektoriuose, pavyzdžiui, vaikų priežiūra ir pradinis ugdymas mokykloje.

¹⁰ Europos Komisija, KOM (2006) 249 2006 m. gegužės 24 d., 2 p.: „Europos plėtros modelio esmė – derinti ekonominį konkurencingumą ir socialinį teisingumą. Aktyvi pagalba skatinant padorų darbą yra Europos socialinės darbotvarkės ir ES pastangų skleisti savo vertybes ir dalytis patirtimi bei integruotu ekonominės ir socialinės plėtros modeliu sudėtinė dalis.“ Taip pat žr. padoraus darbo programos atnaujintą įsipareigojimą Komisijos tarnybų darbiname dokumente „Ataskaita apie Europos Sąjungos indėlį įgyvendinant padoraus darbo pasaulyje darbotvarkę“, SEK (2008) 2184, pagal KOM (2008) 412 galutinį.

mas bei socialinę apsaugą ir socialinį dialogą užtikrinantis darbas. Lyčių lygybė ir nediskriminavimas laikomi pamatiniais Padorus darbo darbotvarkės klausimais. SAVP kontekste svarbų vaidmenį atlieka šie ir kiti klausimai:

- pagrindinių darbo standartų laikymasis¹¹;
  - padorus atlyginimas;
  - sauga ir sveikata darbe;
  - socialinis dialogas;
  - mokymų prieinamumas;
  - lyčių lygybė ir nediskriminavimas;
  - galimybė gauti bazinę socialinę apsaugą.
- Skatinimas laikytis šių „socialinių ir darbo teisių“:
    - nacionalinių įstatymų ir kolektyvinių sutarčių, atitinkančių ES teisę, laikymasis;
    - vienodo moterų ir vyrų traktavimo principo laikymasis, įskaitant vienodo darbo užmokesčio už

vienodos vertės darbą principą ir lyčių lygybės skatinimą;

- sveikatos darbe ir darbo saugos principų laikymasis;
- kova su diskriminacija kitais parindais (amžius, negalia, rasė, religija ir tikėjimas, lytinė orientacija ir pan.) ir lygių galimybių sudarymas.

- „Socialinės įtraukties“ rėmimas ir socialinės ekonomikos organizacijų skatinimas, pavyzdžiui:
  - vienoda prieiga prie viešojo pirkimo galimybių įmonėms, kurių savininkai ar darbuotojai atstovauja etninėms ar kitoms mažumoms, pavyzdžiui, kooperatyvai, socialinės bendrovės ir ne pelno organizacijos;
  - remiamo asmenų su negalia užimtumo skatinimas, įskaitant ir atvirą darbo rinką.

¹¹ ILO pagrindiniai darbo standartai draudžia priverstinį darbą (29 ir 105 konvencijos) ir vaikų darbą (138 ir 182 konvencijos) ir įtvirtina teisę į asociacijų laisvę ir vesti kolektyvines derybas (87 ir 98 konvencijos) bei nediskriminavimą darbo ir profesinės veiklos srityje (100 ir 111 konvencijos). Teisinis pagrindinių darbo standartų pagrindas – aštuonios pirmiau nurodytos pagrindinės ILO konvencijos, kurias ratifikavo visos 27 ES valstybės narės.

- Skatinti „*prieinamumą ir pritaikymą visiems*“¹², pavyzdžiui:
  - privalomosios techninių specifikacijų nuostatos, kad asmenims su negalia būtų užtikrinta prieiga prie, sakykim, visuomeninių paslaugų, visuomeninių pastatų, visuomeninio transporto, informacijos visuomenei ir IRT produktų, įskaitant elektronines programas. Pagrindinis dalykas – įsigyti prekes ir paslaugas, kurios būtų prieinamos visiems.
- Atsižvelgiant į šiuos „*etiškos prekybos*“¹³ klausimus:
  - galimybė tam tikromis sąlygomis¹⁴ konkurso specifikacijose ir sutarties sąlygose atsižvelgti į etiškos prekybos dalykus.
- Siekti užtikrinti dažnesnį savanorišką įsipareigojimą prisiimti „*įmonių socialinę atsakomybę*“ (ISA), t. y. kad įmonės veiktų savo noru ir daugiau, nei reikalauja įstatymas kasdienėje savo veikloje siekdamas įgyvendinti aplinkos apsaugos ir socialinius uždavinius, pavyzdžiui:
  - kartu su rangovais skatinti įsiapreigojimą laikytis ISA vertybių.
- Saugoti nuo *žmogaus teisių* pažeidinėjimų ir skatinti gerbti žmogaus teises.
- Skatinti „*MVĮ*“ tiek, kiek jos gali būti susijusios su pirmiau išdėstytais aspektais:
  - nuostatos, suteikiančios MVĮ geresnę prieigą prie viešojo pirkimo sumažinant sąnaudas ir (arba)

dalyvavimo prievolę SAVP galimybėse. Tai galima pasiekti, pavyzdžiui, užtikrinant, jei ir kiek įmanoma, kad sutarties dydis pats savaime nebūtų kliūtis MVĮ dalyvauti konkurse, taigi, reikėtų duoti pakankamai laiko parengti konkursinius pasiūlymus, užtikrinti, kad mokėjimas būtų atliktas laiku, nustatyti atitinkamus kvalifikacinius ir ekonominius reikalavimus ir pan.;

- lygios galimybės, užtikrinant, kad subrangos galimybės būtų matomesnės.

Šių socialinės politikos uždavinių statusas ryškiai skiriasi ES teisėje ir įvairių valstybių narių teisėje. Pavyzdžiui, kai kuriuose sektoriuose yra privalomos nuostatos dėl priegios, kurios kai kuriose valstybėse narėse yra griežtesnės nei ES, tačiau ne visose.

2. Potenciali SAVP nauda

2.1. Pagalba laikantis socialinių ir darbo įstatymų, įskaitant susijusius nacionalinės ir tarptautinės politikos įsipareigojimus/darbotvarkes

SAVP gali padėti laikytis nacionalinių ir tarptautinių įsipareigojimų socialinės plėtros tikslų atžvilgiu, nes daugelyje šalių kyla susirūpinimas, kad jų tradiciniai socialinio teisingumo ir socialinės sanglaudos skatinimo mechanizmai nebetinka. SAVP gali parodyti, kaip socialiniai ir ekonominiai klausimai gali būti abipusiai naudingi.

¹² JT konvencija dėl žmonių su negalia teisių pripažįsta prieinamumą kaip vieną pagrindinių principų, įtvirtintą 3 straipsnyje (toliau – „Konvencija“). Be to, Konvencijos 9 straipsnis nustato ją pasirašiusių valstybių įsipareigojimus užtikrinti fizinės aplinkos, transporto, informacijos ir komunikacijos priemonių prieinamumą, įskaitant informacijos ir komunikacijos technologijų ir sistemų, bei kitų priemonių ir paslaugų, prienamų ir teikiamų visuomenei miesto ir kaimo vietovėse, prieinamumą. Dar daugiau, Konvencija reikalauja taikyti priemones, skirtas įgyvendinti „universalų pritaikymą“. Europoje ši sąvoka dažnai vadinama „pritaikymu visiems“. Konvenciją pasirašė daugelis JT šalių narių (įskaitant Europos Bendrijos šalis ir visas valstybes nares), o šiuo metu ją ratifikuoja signatarai. 2008 m. rugpjūčio mėn. Komisija pateikė du pasiūlymus Tarybos sprendimui pasirašyti JT konvenciją ir jos fakultatyvinį protokolą. 2009 m. lapkričio 26 d. Taryba priėmė sprendimą dėl Jungtinių Tautų konvencijos dėl žmonių su negalia teisių sudarymo Europos bendrijos vardu: <http://register.consilium.europa.eu/pdf/lt/09/st15/st15540.lt09.pdf>.

¹³ Į etiškos prekybos aplinkos viešųjų pirkimų srityje buvo atsižvelgta 2009 m. gegužės 5 d. Komunikate KOM (2009) 215 „Indėlis į tvarią plėtrą: *Sąžiningos prekybos* ir su prekyba susijusių nevalstybinių tvarumo užtikrinimo programų vaidmuo.“

¹⁴ Žr. IVA skyrių „Sutarties reikalavimų apibrėžimas“, ypač 4 skirsnį („Socialiai orientuotas ženklavimas ir etiškos prekybos prasmė“).

2.2. Socialiai sąmoningų rinkų skatinimas

SAVP gali padėti išplėtoti socialiai naudingų prekių rinką, išplečiant esamas ar sukuriant naujas rinkas socialinių uždavinių siekimą remiančioms prekėms ir paslaugoms, kurios, pateikdamos vartotojams standartus ir informaciją, taptų jiems pavyzdys. Iš tiesų, socialiai orientuoti viešieji pirkimai gali padėti sukurti vienodas galimybes Europoje ir masto ekonomiką. Rinkos inovacijos ir konkurencija gali būti skatinamos Europos lygiu, pavyzdžiui, įsigyjant informacines technologijas, prieinamas asmenims su negalia, kad jos pritrauktų į rinką geresnes ir labiau prieinamas prekes.

2.3. Socialiai jautraus valdymo parodymas

SAVP gali padėti tinkamai atitikti visuomenės vertybes ir poreikius, nes jie atliepia į didėjantį visuomenės reikalavimą, kad valdžios institucijos būtų socialiai atsakingos už savo veiksmus. Pavyzdžiui, užtikrindama, kad sutartyje dėl socialinės paslaugos atsižvelgiama į visų vartotojų poreikius (įskaitant asmenis su negalia ar skirtingos etninės kilmės atstovus), perkančioji organizacija gali patenkinti įvairių bendruomenių, kurioms ji tarnauja, poreikius.

2.4. Integracijos skatinimas

Visuomenės intervencija kartais naudinga, nes ji skatina svarbių visuomenės grupių (pavyzdžiui, asmenų su negalia, mažų įmonių, moterų ar mažumų atstovų) integravimą į pagrindinę rinkos veiklą ir taip padeda vystyti efektyvią rinką.

2.5. Efektyvesnio viešųjų išlaidų valdymo užtikrinimas

Viešųjų pirkimų mastas ir dėl biudžetinių lėšų trūkumo ribojama tiesioginė socialinė intervencija gali padėti viešiesiems pirkimams tapti patrauklia socialinę įtrauktį skatinančia dirva.

3. SAVP ir ES socialinis modelis

3.1 Kaip minėta, vienas didžiausių SAVP privalumų yra tas, kad valdžios institucijos gali juos naudoti remti Europos socialinį modelį. Europos socialinis modelis – tai vizija visuomenės, gebančios sujungti tvarų ekonominį augimą ir geresnes gyvenimo ir darbo sąlygas. Toks modelis suprantamas kaip sėkmingos ekonomikos sukūrimas, kurioje palaipsniui siekiama tam tikrų socialinių standartų visumos: geros kokybės darbai, lygios galimybės, nediskriminavimas, socialinė apsauga visiems, socialinė įtrauktis, socialinis dialogas, aukštos kokybės pramoniniai santykiai ir asmenų dalyvavimas priimant jiems įtaką darančius sprendimus. Šie standartai svarbūs ne tik vidinėje struktūroje – jie yra esminiai veiksniai skatinant geriausios vertės pagal kainą principą ir inovacijas.

3.2 Socialiniai standartai užima svarbiausią vietą kuriant ekonominę Europos gerovę ir išsivystė į tai, ką ES institucijos vadina „unikaliu socialiniu modeliu“¹⁵. Ekonominė pažanga ir socialinė sanglauda dabar laikomi papildomais tvarios plėtros ramsčiais ir yra Europos integracijos proceso esmė.

¹⁵ Pavyzdžiui, žr. įvadą į Komisijos pranešimą apie Socialinės politikos darbotvarkę.

3.3. Europos Sąjungoje vis labiau pabrėžiamos socialinės teisės ir lygybė, o ypač darbo vietose. Kadangi tvari plėtra iš aplinkos apsaugos srities persikėlė ir į socialinę sritį, socialiniai standartai vis dažniau įvardijami kaip vienas iš veiksnių populiarėjančio judėjimo įmonių socialinės atsakomybės link. Kalbant apie lyčių lygybę galima pasakyti, kad Europos ir nacionaliniais lygiais lyčių lygybė vis dažniau atsiranda prie pagrindinių klausimų, o tai reiškia, kad lyčių klausimas vis labiau integruojamas į kiekvieną institucijų politikos, procesų ir veiklos etapą – nuo projekto iki jo įgyvendinimo, stebėjimo ar įvertinimo.

4. Teisinis ir politinis ES požiūris į SAVP

4.1. Socialinio aspekto plėtojimas ES politikoje ir teisės aktuose

Per paskutinius du dešimtmečius ES gerokai išplėtojo ir išstobulino savo socialinį aspektą, 2008 m. išdėstyta atnaujintoje Europos socialinėje darbotvarkėje¹⁶. Svarbus tokio plėtojimo aspektas yra tai, kad dabar SAVP gali reikšmingai patobulinti ES politiką ir tarptautinę politinę sąveiką su kitomis šalimis. Kai kuriose srityse ES priėmė teisės aktus – ypač dėl lyčių lygybės ir nediskriminavimo dėl rasinės kilmės, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, religijos arba tikėjimo, taip pat dėl sveikatos ir saugos darbe, darbo laiko, darbo sąlygų bei informacijos ir konsultavimo. Pagal daugelį ESS nuostatų, jau yra išsamių ES teisės aktų, kuriuose kalbama apie lygias teises, o Bendruomenės lygiu skatinama sudaryti tinkamas darbo sąlygas. Be teisės aktų, ES plėtoja savo socialinį aspektą kitais būdais, pavyzdžiui, skatindama socialinį dialogą, atvirą įdarbinimo koordinavimo metodą, socialinės apsaugos ir socialinės įtraukties politiką, remdamasi

finansine Europos socialinio fondo parama. Vienas pagrindinių ES uždavinių yra tęsti socialinių standartų tobulinimą keliais aspektais, ypač kai socialiniai standartai yra pagrindinės teisės.

Be to, per paskutinius kelerius metus, kai kurios socialinės organizacijos-partnerės išleido vadovus, skirtus organizacijoms ir valdžios institucijoms apie viešųjų pirkimų sutarčių pasirašymą su konkreto sektoriaus atstovais (maitinimo, valymo, privačios apsaugos ir tekstilės pramonės paslaugų) pagal vadovų sudarymo metu galiojusią įstatyminę bazę¹⁷. Šie atskiriems sektoriams skirti vadovai yra socialinių partnerių nepriklausomo darbo rezultatas Europos socialinio dialogo proceso kontekste; jie pabrėžia techninio konsultavimo svarbą taikant SAVP minėtuose sektoriuose. Tuo tarpu ES įstatyminė bazė patobulėjo, ir dabar reikia išsamesnių ir pakoiguotų patarimų siekiant užtikrinti, kad viešojo pirkimo vykdymas visiškai atitiktų galiojantį ES viešųjų pirkimų įstatymą. Būtent tai ir yra šio Vadovo tikslas.

¹⁶ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Atnaujinta socialinė darbotvarkė: galimybės, prieinamumas ir solidarumas Europoje XXI amžiuje“, 2008 m. liepos 2 d. KOM (2008) 412 galutinis.

¹⁷ Maitinimas: „Ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo sudaryti maitinimo sutartį vadovas“ (2006 m.); valymas: „Geriausio varianto pasirinkimas – vadovas organizacijoms, sudarančioms sutartis dėl valymo paslaugų“ (2004 m.); asmeninė apsauga: „Geriausio varianto pasirinkimas – vadovas organizacijoms, sudarančioms sutartis dėl privačios apsaugos paslaugų“ (1999 m.); tekstilės pramonė: „Viešųjų pirkimų vykdymo vadovas aprangos ir tekstilės sektoriuje dirbančioms bendrovėms“ (2005 m.).

4.2. Teisinis ir politinis ES požiūris į SAVP

Europos Komisija sudarė SAVP apimties išaiškinimo strategiją. Savo 2001 m. spalio 15 d. aiškinamajame komunikate Europos Komisija nurodė ES teisės, taikomos viešiesiems pirkimams, suteikiamą galimybę integruoti socialines aplinkybes į viešųjų pirkimų procesą.¹⁸ Šio aiškinamojo komunikato tikslas buvo „išsiaiškinti galimybes pagal esamą ES įstatyminę bazę integruoti socialines aplinkybes į viešuosius pirkimus. Komunikatas ypač siekia suteikti dinamišką ir teigiamą sąveiką tarp ekonominės, socialinės ir darbo politikos, kurios viena kitą remia.“ Prieš paskelbiant komunikatą ir po jo paskelbimo TT papildomai išaiškino minėtas galimybes nagrinėtose bylose¹⁹.

2004 m. kovo 31 d. priimtose Pirkimo direktyvos įtvirtino teisinę bazę. Jose konkrečiai nurodoma, kaip socialinius aspektus galima įtraukti į technines specifikacijas, pasirinkimo kriterijus, sutarties pasirašymo kriterijus ir sutarties vykdymo sąlygas. Buvo įtraukta nauja nuostata dėl darbo grupių dirbantiems asmenims su negalia.

Pirkimo direktyvos taikomos ne visoms viešųjų pirkimų sutartims. Kai kurios perkančiosios organizacijos yra priėmusios SAVP tvarką, konkrečiai taikomą sutartims, kurioms Pirkimo direktyvos netaikomos (pavyzdžiui, sutartys, esančios žemiau Direktyvų taikymo slenksčio) arba taikomos tik iš dalies (pavyzdžiui, sutartys dėl paslaugų, esančių aukščiau Pirkimo direktyvų slenksčių, kaip nurodyta Direktyvos 2004/18/EB II B priede ir Direktyvos 2004/17/EB XVII B priede).

Šiame Vadove nagrinėjama, kaip atsižvelgiama į socialinius aspektus viešųjų pirkimų sutartyse, kurioms Pirkimo direktyvos taikomos visa apimtimi. Vadove išsamiai nekalbama apie ESS taisykles, taikomas socialinių aspektų įtraukimui į sutartis, kurioms Pirkimo direktyvos netaikomos ar taikomos tik iš dalies (kaip minėtosios anksčiau pastraipoje).

Tačiau reikėtų pridurti, kad tokių sutarčių atveju perkančioji organizacija turi teisę (nepažeidžiant atitinkamos srities nacionalinių teisės aktų) atsižvelgti arba neatsižvelgti į socialinio pobūdžio aspektus savo viešojo pirkimo vykdymo metu, su sąlyga, kad jie atitinka bendrąsias ESS taisykles ir principus. Tiesa, TT precedentinėje teisėje patvirtinta, kad vidinės rinkos taisyklės **ESS taip pat taikytinos sutartims, kurioms netaikomos Pirkimo direktyvos**²⁰. TT nustatė, kad ESS lygiateisiškumo ir skaidrumo, laisvo prekių judėjimo, įsisteigimo laisvės ir laisvo paslaugų judėjimo principai taip pat taikomi sutartims, esančioms žemiau Pirkimo direktyvų nustatytų slenksčių.

Taigi, socialiniai aspektai, kurie yra teisiškai priimtini viešojo pirkimo sutartyse, kurioms Pirkimo direktyvos taikomos visa apimtimi, gali būti, *a fortiori*, įtraukti į viešojo pirkimo sutartis, kurioms Pirkimo direktyvos netaikomos ar taikomos tik iš dalies.

4.3. Bendrus ekonominius interesus tenkinančios socialinės paslaugos

Šiame Vadove konkrečiai nenagrinėjami teisiniai klausimai, susiję su bendrus ekonominius interesus tenkinančių socialinių paslaugų teikimu.

2007 m. lapkričio mėn. Komisija priėmė komunikatą dėl bendrus interesus tenkinančių paslaugų, įskaitant bendrus interesus tenkinančias socialines paslaugas²¹, kuriame pabrėžiama, kad socialinių paslaugų teikimo atveju svarbu atsižvelgti į individualius kokybinius kriterijus. Juo siekiama suteikti praktinių patarimų, kaip minėtoms paslaugoms taikyti ES taisykles. Kartu su komunikatu buvo parengti du Tarnybų darbiniai dokumentai, kuriuose pateikti atsakymai į klausimus dėl valstybinės paramos taisyklių taikymo ir dėl viešųjų pirkimų taisyklių taikymo bendrus interesus tenkinančioms paslaugoms.²² Dauguma klausimų buvo surinkti 2006-2007 metais

¹⁸ Komisijos aiškinamasis komunikatas KOM (2001) 566 galutinis (2001-10-15) dėl ES teisės, taikomos viešiesiems pirkimams ir galimybėms į juos integruoti socialines aplinkybes.

¹⁹ Pavyzdžiui, TT nutartys 2002 m. rugsėjo 17 d. byloje C-513/99 („Concordia Bus“) ir 2003 m. gruodžio 4 d. byloje C-448/01 („Wienstrom“).

²⁰ Žr., pavyzdžiui, TT nutartį 2000 m. gruodžio 7 d. byloje C-324/98 („Teleustria“).

²¹ Žr. Komunikatą „Bendrus interesus tenkinančios paslaugos, įskaitant bendrus interesus tenkinančias socialines paslaugas. Naujas Europos įsipareigojimas“: KOM (2007) 725 galutinis 2007 m. lapkričio 20 d.

²² http://ec.europa.eu/services_general_interest/faq_en.htm. Tarnybų darbiniam dokumente dėl viešųjų pirkimų taisyklių taikymo bendrus interesus tenkinančioms paslaugoms yra naudingų patarimų dėl viešųjų pirkimų taisyklių taikymo bendrus interesus tenkinančioms paslaugoms įsigyti.

įvairių konsultacijų socialinių paslaugų tema metu. Patvirtinus komunikatą, 2008 m. sausio mėn. pradėjo veikti sąveikioji informacijos paslauga (SIP), kurią pasitelkus galima atsakyti į kitus piliečių, paslaugų teikėjų ir valdžios institucijų klausimus dėl ES taisyklių taikymo²³.

4.4. Mažos ir vidutinio dydžio įmonės²⁴

Kalbant apie MVĮ (nepriklausomai, ar jos yra pelno siekiančios ar ne), reikėtų atsižvelgti į kelis dalykus. Vienas ypač svarbus klausimas yra susijęs su potencialiais sun-

²³ http://ec.europa.eu/services_general_interest/registration/form_en.html.

²⁴ Mažų ir vidutinių įmonių apibrėžimai ES lygiu pateikti Komisijos rekomendacijoje 2003/361/EB dėl labai mažų, mažų ir vidutinių įmonių apibrėžimo: http://ec.europa.eu/enterprise/enterprise_policy/sme_definition/index_en.htm.

kumais²⁵, kurie dėl SAVP įgyvendinimo gali kilti MVĮ tiesiogiai (jei jos yra pagrindiniai rangovai) arba netiesiogiai (jei jos yra subrangovai, kuriems SAVP įsipareigojimus perduoda generalinis rangovas). Valdžios institucijos, svarstančios SAVP įgyvendinimo klausimą, turėtų žinoti šias tiesiogines ir netiesiogines sąnaudas ir turėtų į jas atsižvelgti priimant sprendimą, kaip įtraukti socialinius

aspektus²⁶ į savo viešųjų pirkimų procesą ir ar tai daryti apskritai. Be to, perkančiosios organizacijos turi žinoti, kad SAVP įgyvendinimas nepaveiks kiekvienos MVĮ vienodai. Kai kurios gali sugebėti geriau pasinaudoti SAVP teikiama nauda ir galimybėmis konkuruoti sutarties socialinių standartų aspektų srityje.

²⁵ Praktinių patarimų, kaip viešųjų pirkimų procedūrą apskritai padaryti suprantamesnę ir labiau prieinamą mažoms ir vidutinėms įmonėms rasite Komisijos tarnybų darbiniam dokumente SEC (2008) 2193 „Kodeksas. Geriausios praktikos kodeksas, kaip mažoms ir vidutinėms įmonėms palengvinti viešųjų pirkimų sutarčių sudarymą“: http://ec.europa.eu/internal_market/publicprocurement/docs/sme_code_of_best_practices_lt.pdf.

²⁶ Kurios, žinoma, privalo būti susijusios su sutarties dalyku (arba su sutarties vykdymu tais atvejais, kai socialinės aplinkybės yra sutarties vykdymo sąlygų dalis).

II. Organizacinė strategija perkant socialiai

Valdžios institucijos, norinčios pasiekti socialinius uždavinius pasitelkdamos SAVP, turės suformuluoti SAVP įgyvendinimo strategiją ir sutelkti dėmesį į konkrečius savo tikslus.

1. Socialiai atsakingų viešųjų pirkimų uždavinių formulavimas

Organizacinėje SAVP strategijoje gali atsispindėti nacionaliniai, regioniniai ir (arba) vietiniai socialiniai prioritetai²⁷, ir kartu turi būti aiškiai apibrėžiama, koks vaidmuo tenka viešajam pirkimui, kad jie būtų pasiekti.

Pavyzdys:

Prancūzija: 2003 m. buvo pradėta įgyvendinti „Stratégie nationale du développement durable“, o 2007 m. buvo pristatytas „Plan national d'action pour des achats publics durables“. Prancūzijos vyriausybė dalyvavo duagybėje konsultacijų su socialiniais partneriais – „Grenelle de l'environnement“ ir „Grenelle de l'insertion“ – ir diskutavo dėl įvairių veiksmų, turinčių įtakos socialinei integracijai, taip pat ir dėl viešųjų pirkimų. Tokių veiksmų tikslas – susiburti ties pagrindine „État exemplaire“ idėja, t. y. valstybe, o bendriau tariant – tikimasi, kad visos visuomenės institucijos eis tvarios plėtros link.

Pavyzdys:

UK: Lyčių lygybės principo prievolė, taikoma valdžios institucijoms, įsigaliojo 2007 m. balandžio mėn. priėmus Lygybės aktą (2006). Tai naujas juridinis įrankis, turintis galių pastūmėti lyčių lygybės klausimą į priekį viešajame sektoriuje, ir galintis paveikti privatųjį sektorių per viešuosius pirkimus.

Viešajam sektoriui taikoma lyčių lygybės principo prievolė apima ir reikalavimą užtikrinti, kad būtų laikomasi įstatymo dėl vienodo darbo užmokesčio. Lyčių lygybės schemas įpareigoja valdžios institucijas įgyvendinti uždavinius, susijusius su moterų ir vyrų darbo užmokesčio skirtumo klausimais ir su skirtumo panaikinimo būdų nagrinėjimu, t. y. keičiant įdarbinimo metodus, taikant lanksčias darbo sąlygas ir taikant vienodo darbo užmokesčio apžvalgą.

Lyčių lygybės principo prievolė paskatino daug viešojo sektoriaus iniciatyvų ir jau skatina privataus sektoriaus rangovus keisti jų taikomas darbo sąlygas. Siekiant šio tikslo, viešųjų pirkimų gairės buvo suformuluotos paskatinti viešąjį sektorių remti rangovų įgyvendinamą gerąją praktiką įvairovės ir vienodo darbo užmokesčio klausimais. Lyčių lygybės skatinimo gairės vykdant pirkimus viešajame sektoriuje buvo paskelbtos 2006 m. vasario mėn. Jose buvo nurodyta įvairių teigiamų priemonių, kurių valdžios institucijos turėtų imtis, kad įgyvendintų lyčių lygybės principo prievolę viešųjų pirkimų kontekste. Lyčių lygybės principo prievolės taikymo kodeksas buvo paskelbtas 2007 m.

2. Aukšto lygio politiniai ir lyderystės įsipareigojimai SAVP kontekste

Lyderystė yra viena pagrindinių bet kokios SAVO strategijos įgyvendinimo sėkmės sąlygų. Norint įgyvendinti SAVO, reikia įvardyti valdymo struktūrą ir (žmogiškuosius ir finansinius) išteklius. Įgyvendinant SAVP, lyderystė turi prasidėti nuo pačios organizacijos viršaus, o visa vadovybė turi prisiimti politinius įsipareigojimus ir vadovautis lyderystės principais.

Iš principo visoms valdžios institucijoms turėtų būti pakankamai lengva priimti politinį sprendimą pirkti socialiai. Iš tiesų, jos turėtų būti skatinamos tai daryti, nes tai atneš naudos ne tik visuomenei, bet ir perkančiajai organizacijai – taip ji populiarins savo gerą vardą. Praktiškai socialiai orientuotam viešajam pirkimui vykdyti paprastai nereikia jokių struktūrinių perkančiosios organizacijos pokyčių.

²⁷ Aišku, tai nereiškia, kad perkančiosios organizacijos galėtų teikti pirmenybę vietiniams, regioniniams ar nacionaliniams produktams tam, kad būtų palankesnė vietos darbo rinkai.

3. Rizikų vertinimas ir organizacinių išlaidų kategorijų prioritetų nustatymas skatinant socialiai orientuotus rezultatus

Perkančiosios organizacijos privalo įvertinti savo pirkimo veiksmų ir tiekimo grandinės socialines rizikas ir poveikį. Tai padeda joms skirti savo pastangas svarbiausioms išlaidų kategorijoms ir toms, kurios gali padėti joms įgyvendinti savo socialinius tikslus.

Pateikiame keletą patarimų, kuriais perkančiosios organizacijos turėtų pasinaudoti skirstydamos savo prioritetus SAVP atžvilgiu:

- Imkitės planingo įgyvendinimo. Pradėkite nuo nedidelio prekių ar paslaugų diapazono, kai matoma aiški socialinė įtaka arba kai socialiai atsakingos alternatyvos yra lengvai prieinamos ir nebrangesnės. Pavyzdžiui, pasirinkite produktus (pvz., transporto priemonės) ar paslaugas (pvz., valymo paslaugas), kurių atveju didelė dalis darbuotojų moterų atstovauja pažeidžiamoms grupėms (etninės mažumos, asmenys su negalia ir pan.).
- Pradėkite nuo to, kad įsitikinate, jog sutarties specifikacijose nėra jokios neigiamos įtakos socialinėms sąlygoms (pvz., įvertinkite paslaugų teikimo privatizavimo įtaką pažeidžiamoms grupėms) arba rezervuokite atitinkamą viešąjį pirkimą globojamoms

Pavyzdys:

Švedija: Norėdama palengvinti prieigą prie viešųjų pirkimų galimybių (MV), socialinėms-ekonominėms ir savanorių organizacijoms, dirbančioms su neturinčiomis palankių socialinių sąlygų grupėmis, Švedijos socialinio draudimo agentūra kartais įtraukia minėtas grupes į savo pradinį viešojo pirkimo tyrimą, kad galėtų aiškiau suvokti konkrečias jų problemas rengdama dokumentus viešojo pirkimo konkursui.

Siekdama išsiaiškinti riziką neatitikti socialinių standartų, Švedijos agentūra analizuoja rizikas viešojo pirkimo proceso pradžioje. Pavyzdžiui, norint viešojo konkurso būdu įsigyti valymo paslaugų, rizika neatitikti teisės aktus dėl darbo sąlygų vertinama kaip aukšta.

darbo grupėms ar globojamoms įdarbinimo programoms²⁸, atsižvelgdami į jų esamą gamybos pajėgumą.

- Iš pradžių dėmesį sutelkite į vieną ar kelias socialines problemas, pavyzdžiui, sąžiningą darbo užmokestį arba sveikatą ir saugą darbe.
- Apsvarstykite socialiai geresnių alternatyvų sąnaudas ir prieinamumą ir įsitikinkite, ar jos atitinka taikomas viešojo pirkimo taisykles ir principus. Ar yra labiau socialiai atsakingų būdų pasiekti viešojo pirkimo strategijos tikslus nei tie, kuriuos patvirtino perkančioji organizacija? Ar jie atitiks perkančiosios organizacijos reikalavimus ir ar ji gali sau juos leisti? Apsvarstykite, kokių papildomų sąnaudų atsiras (jei tokių bus) įtraukus socialinius aspektus ir kokie galėtų būti konkurencijos apribojimų rezultatai.
- Apsvarstykite duomenų prieinamumą. Ar gali perkančioji organizacija rasti jai reikiamus socialinius duomenis, kad galėtų suformuluoti socialiai atsakingesnę viešųjų pirkimų strategiją? Ar sudėtinga bus nuspręsti, ko perkančioji organizacija nori technine prasme ir išreikšti tai kvietime dalyvauti konkurse?
- Įvertinkite perkančiosios organizacijos gebėjimą vykdyti įgyvendinamą ir efektyvią veiksmų programą SAVP atžvilgiu.
- Apsvarstykite alternatyvius atitinkamos socialinės politikos įgyvendinimo būdus. Ar šios socialinės politikos įgyvendinimas (iš dalies) viešojo pirkimo būdu užtikrina tinkamą išteklių panaudojimą, ar yra veiksmingesnis būdas įgyvendinti tokią politiką, naudojant kitas priemones, kuriomis perkančioji organizacija disponuoja?
- Siekite matomumo. Kiek socialiai atsakinga politika bus matoma visuomenei ir darbuotojams? Aukšto lygio pokyčiai, pavyzdžiui, perėjimas prie prekybos tvariai pagaminta ar etiškos prekybos principu įsigyta kava kavinėje gali padėti kelti sąmoningumą politikos klausimu ir susieti ją su kitais socialiniais projektais.

²⁸ Paremta Direktyvos 2004/18/EB 19 straipsniu ir Direktyvos 2004/17/EB 28 straipsniu.

Pavyzdžiai:

Prancūzija: 2005 m. Angers savivaldybė paskyrė savo ekologiškų viešųjų pirkimų vykdymo centrą (besispecializuojantį teisės konsultantą), atsakingą už socialiai atsakingų viešųjų pirkimų plėtojimą, kad tokia praktika vykdančios savivaldybės pirkimus taptų nuolatine. Konsultantas teikė darbuotojų mokymo paslaugas tvarių viešųjų pirkimų klausimais. Bendradarbiaujant su įmonėmis, poreikių nustatymo etape, konkurso rengimo ir pirminio jo vykdymo etapuose, gautų konkursinių pasiūlymų nagrinėjimo ir vertinimo etape buvo skatinamas sąmoningumas ir teikiamas mokymas techniniais ir teisiniais klausimais. Socialinių aspektų atžvilgiu, Angers savivaldybė paprastai viešuosius darbus ir paslaugas laiko prioritetine sritimi, ypač tai taikytina pastatų statybos, visuomeninių kelių tiesimo ir visuomeninių parkų ir sodų įrengimo atvejais.

UK: 2005 m. gegužės mėn. buvo įsteigta Tvarių viešųjų pirkimų darbo grupė (TVPDG), nagrinėjusi socialinius ir aplinkos apsaugos klausimus, o savo veiksmų planą ji paskelbė 2006 m. birželio mėn. Veiksmų plane buvo pateiktas verslo pavyzdys tvariems viešiesiems pirkimams įgyvendinti, rekomenduojami veiksmai šešiose bendrose srityse ir pateiktos dvi priemonės, galinčios padėti organizacijoms judėti į priekį: prioritetų skyrimo metodika ir lanksti veiksmų programa. Rizika, pagrįsta prioritetų skyrimo metodika, padeda organizacijoms tinkamai sutelkti savo pastangas ir išteklius. Užuoat naudojusios sąnaudų ir išlaidų duomenis, pasitelkdamas metodiką organizacijos turi galimybę atsižvelgti į aplinkos apsaugos bei socialinę-ekonominę riziką, jų turimą potencialą, kuriuo gali daryti įtaką tiekėjams ir faktinei tvarumo tobulinimo apimčiai. Lanksti veiksmų programa sukurta padėti organizacijoms suprasti organizacinio ir procesinio lygio etapus, kad galima būtų tobulinti viešųjų pirkimų praktiką ir vykdyti tvarius viešuosius pirkimus.

- Apsvarstykite galimą plėtrą ateityje. Socialiai atsakingi pirkimai, orientuoti į paslaugas pradiniame jų plėtros ir rinkodaros etape galėtų būti sėkmingesnis sprendimas nei bandymas pakeisti socialinę brandžių sektorių prigimtį. Taigi, siekiant įgyvendinti SAVP politiką, būtina sudaryti strateginį planą, t. y., renkantis tinkamiausias SAVP sutartis, reikia nustatyti prioritetus. Kai kurios perkančiosios organizacijos nusprendė patvirtinti koordinuotą holistinį požiūrį į socialinių aspektų integravimą.

4. SAVP suvokimo skatinimas ir pagrindinių suinteresuotų šalių įtraukimas

SAVP domina įvairias suinteresuotas šalis, kurios privalo dalyvauti SAVP požiūrio plėtojimo procese, kad galėtų įgyti pasitikėjimo juo ir suformuoti įsipareigojimą siekti jo uždavinių. Pagrindinės SAVP suinteresuotos šalys yra centrinė, regioninė ir vietinė valdžia, potencialūs tiekėjai ar rangovai, pilietinė visuomenė, darbdavių organizacijos ir profesinės sąjungos. Siekiant išsiaiškinti, kaip vertinamas SAVP metodas, turėtų būti organizuojami pasitarimai, seminarai ir konferencijos. Juos reikėtų organizuoti

skirtingų plėtojimo proceso etapų metu, t. y. pačioje proceso pradžioje, kai formuluojamos idėjos, metodo formulavimo metu ir prieš baigiant visą procesą, kai jau galima pateikti galutinį projektą.

Galiausiai, vienas svarbiausių vaidmenų siekiant metodo sėkmės tenka efektyviam informavimui apie SAVP naudą, dalinimuisi gera praktika ir sėkmės istorijomis. Labai svarbu, kad visos suinteresuotos šalys suprastų šio iššūkio pobūdį ir savo vaidmenį. Geresni rezultatai pasiekiami įgyvendinant įsivaizduojamas ir įsipareigojimų saistomas pirkėjų ir rangovų partnerystes.

Pavyzdžiai:

Švedija: Regioninė pietvakarių Švedijos administracija organizuoja susitikimus prieš pateikiant konkursinius pasiūlymus, kuriuose gali dalyvauti visi potencialūs pasiūlymų teikėjai ir kuriuose administracija stengiasi paaiškinti visus technines specifikacijose išdėstytus reikalavimus dėl „pritaikymo visiems“.

UK: Norėdami pateikti rekomendacijas, kaip viešasis sektorius Jungtinėje Karalystėje galėtų glaudžiau bendradarbiauti su MVĮ viešųjų pirkimų srityje, Jos Didenybės Karalystės Valstybės išdas ir Įmonių ir reguliavimo reformų departamentas pradėjo teikti konsultacijas internetu realiuo laike apie pagrindinius klausimus, susijusius su MVĮ patiriamais sunkumais pateikiant konkursinius pasiūlymus. Konsultacijos buvo teikiamos interneto puslapyje, o atsakymus teikė tiekėjai ir suinteresuotų šalių grupės. Tam, kad gautos rekomendacijos būtų įgyvendintos, buvo įsteigta suinteresuotų šalių grupė, kuri nuolat bendradarbiauja su projekto komandomis, atsakingomis už viešųjų pirkimų vykdymą, ir gali pakomentuoti, kokia metodika turėtų būti taikoma.

Perkančiųjų organizacijų bendradarbiavimas yra dar vienas sprendimo variantas, kaip galima pagerinti prieigą

prie socialinės patirties ir žinių, ir kaip perduoti politiką likusiai visuomenės daliai.

Pavyzdys:

Danija: SAVP yra viena iš temų, kurias „National Procurement Ltd“ nagrinėja atlikdama rinkos analizę prieš paskelbiant apie kiekvieną viešųjų pirkimų konkursą. Ši organizacija vykdo mokymo programas ir organizuoja seminarus visiems tiekėjams. Ji stengiasi kiek įmanoma supaprastinti viešųjų pirkimų dokumentaciją, kad MVĮ taip pat turėtų pakankamai išteklių parengti konkursinį pasiūlymą. Veiksmų programos sutartys paprastai paskirstomos į kelias grupes (pvz., pagal geografinį priklausomumą) nepažeidžiant Pirkimo direktyvų nustatytų slenksčių* tam, kad tiekėjai turėtų galimybę pateikti konkursinį pasiūlymą.

* Paremta Direktyvos 2004/18/EB 9 straipsnio 3 dalimi ir Direktyvos 2004/17/EB 16 straipsnio 2 dalimi.

5. SAVP strategijos įgyvendinimas

SAVP strategijoje privaloma išsamiai išdėstyti, kaip SAVP bus įgyvendinama ir kokių žingsnių bus imamasi daryti pažangą. Strategijoje turi būti atsižvelgiama į šiuos veiksnius:

- teisinė ir reglamentavimo sistema;
- institucinė sistema;
- vadovybės struktūra;
- profesinių galimybių ir išteklių pakankamumas;
- atskiriems sektoriams pritaikyta diferencijuota metodika, atsižvelgiant į konkrečias kiekvienos srities charakteristikas;
- interesų šalių dalyvavimas.

Siekiant aiškiai išdėstyti, kaip strategija turi būti įgyvendinta, reikia išsamiai apibrėžti atsakomybę, tikslus ir uždavinius, nurodant trukmę, per kurią jie realiai gali būti įgyvendinti, nurodant vadovybės struktūrą tikslams įgyvendinti, reikiamus profesinius ir finansinius išteklius ir priemones, kurios bus naudojamos stebėti ir teikti ataskaitas apie pažangą.

Žingsniai, kurių privalu imtis, galėtų būti įsteigti socialiai orientuotų pirkimų darbo grupę, sudaryti veiksmų planą, įtraukti SAVP metodą į politiką ir veiksmų eigą arba parengti supaprastintas gaires biudžeto formuotojams ir viešuosius pirkimus vykdančiams visų lygių tarnautojams.

Pajėgumo didinimas galėtų apimti vykdančiųjų ir kitų vadovų bei darbuotojų mokymus. Be to, galima būtų dalytis gerąja praktika, skelbti apie SAVP įgyvendinti rei-

kiamus įgūdžius, įskaitant tai, kad SAVP įgyvendinimo įgūdžiai galėtų būti įtraukti į kandidatų pasirinkimo kriterijų sąrašą, ir skelbti informaciją apie SAVP iniciatyvas ES ir (arba) vyriausybės lygiu.

Pirkimus vykdančioms darbuotojams turėtų būti suteikta teisinių, finansinių ir socialinių žinių, kurių jiems reikia nuspręsti, su keliais ir kokiais socialiniais veiksniais galima ar geriausiai galima supažindinti viešojo pirkimo proceso eigoje, ar jie įtvirtinti tinkamu lygiu, kad būtų gauta tinkamiausia vertė pagal kainą, ir ar jie atitinka socialinius perkančiosios organizacijos prioritetus.

6. Įgyvendinimo efektyvumo vertinimas

Vertinant SAVP strategijos įgyvendinimo ir jos rezultatų efektyvumą, nustatomos vidinės ir išorinės kontrolės priemonės, kuriomis turėtų būti vertinami rezultatai lyginant juos su nustatytais tikslais ir įgyvendinimo standartais.

Vidinės kontrolės priemonės turi būti susietos su esamomis ataskaitų rengimo sistemomis, kurias reikia pritaikyti taip, kad galima būtų atsižvelgti į SAVP uždavinius. Be to, jos turi būti susietos su vidinio audito procedūromis ir galėtų apimti sankcijas, taikomas už SAVP uždavinių neįgyvendinimą.

Viena iš išorinės kontrolės priemonių turėtų būti nepriklausomas SAVP įgyvendinimo auditas. Dar galima būtų nustatyti standartus, lyginant su tuo, kaip įgyvendinimas buvo atliekamas anksčiau ir tai, kaip tikslus įgyvendina kitos organizacijos.

SAVP įgyvendinimo audito išvados turėtų būti prieinamos plačiajai visuomenei ir turėtų padėti peržiūrėti ir tikslinti SAVP politiką, uždavinius ir įgyvendinimo tvarką.

7. Viešųjų pirkimų proceso apžvalga

Atsižvelgiant į socialinius aspektus viešųjų pirkimų sutartyse, perkančiosioms organizacijoms patartina veikti remiantis dviem principais:

- gauti vertingiausią pasiūlymą kainos atžvilgiu;
- elgtis sąžiningai.

Vertingiausias pasiūlymas kainos atžvilgiu: Perkančiosios organizacijos yra atsakingos už tai, kad gautų vertingiausią pasiūlymą kainos atžvilgiu už mokesčių mokėtojų pinigus, ir tai taikoma viskam, ką jos įsigyja. Vertingiausias pasiūlymas kainos atžvilgiu nebūtinai reiškia, kad reikia rinktis tik pigiausią pasiūlymo variantą. Tai reiškia, kad perkančioji organizacija turi užtikrinti geriausią sandorį pagal savo nustatytus kriterijus. Vertingiausias pasiūlymas kainos atžvilgiu galėtų būti apibūdintas kaip optimalus viso laikotarpio sąnaudų ir kokybės santykis, kuris patenkintų galutinio vartotojo reikalavimus. Vertė kainos atžvilgiu gali atspindėti ir socialinius aspektus.

Elgtis sąžiningai: Elgtis sąžiningai, vadinasi, laikytis vidinės rinkos principų, kurie yra Pirkimo direktyvų ir nacionalinių teisės aktų pagrindas. Pats svarbiausias yra lygių teisių principas, nurodantis, kad visi konkurentai turėtų turėti vienodas galimybes rungtis dėl sutarties. Siekiant užtikrinti, kad visiems konkurentams sudaromos vienos sąlygos, privaloma laikytis skaidrumo principo.

- Pirkimo direktyvų nuostatų, numatančių lygias teises, pavyzdžiai yra reglamentuotas laiko tarpas, per kurį priimami konkursiniai pasiūlymai ir prašymai dalyvauti konkurse, bendros techninių specifikacijų taisyklės ir draudimas diskriminuoti kitų valstybių narių rangovus.

- Skaidrumo principo taikymo pavyzdžiai yra įvairios pranešimų skelbimo nuostatos ir perkančiųjų organizacijų įsipareigojimas informuoti konkurso dalyvius, kodėl jų konkursiniai pasiūlymai buvo atmesti.

7.1. Teisinio konsultavimo svarba

EB viešųjų pirkimų taisyklėse numatyta, kaip tvarkyti viešojo pirkimo procesą, kad nebūtų pažeisti sąžiningumo, nediskriminavimo ir skaidrumo principai. Šios taisyklės leidžia atsižvelgti į tvarumą ir lygias galimybes esant tam tikroms sąlygoms. Kuo anksčiau kreipiamasi teisinės konsultacijos dėl SAVP veiksmų plano sudarymo, tuo labiau tikėtina, kad vėliau bus galima išvengti dėl to kilsiančių sunkumų.

7.2. Pasirengimas viešojo pirkimo procedūrai

Paruošiamasis bet kokio viešojo pirkimo procedūros etapas yra pats svarbiausias, nes kiekvienas paskesnis etapas formuojamas ankstesnių etapų pagrindu. Todėl prieš pradėdama viešojo pirkimo procedūrą, perkančioji organizacija turėtų skirti pakankamai laiko apibrėžti sutarties dalyką ir priemones, kuriomis bus siekiama įgyvendinti galutinį rezultatą. Paruošiamasis etapas – tai puikiausia galimybė įvardyti, kurie socialiniai aspektai yra aktualūs ir į kuriuos turėtų būti atsižvelgta konkreto viešojo pirkimo įgyvendinimo metu.

8. Viešojo pirkimo procedūros etapai ir SAVP metodai

Remiantis šio proceso logika, yra bent keturi pagrindiniai metodai, skirti į viešąjį pirkimą įtraukti socialinius aspektus.

Pirmasis atsiranda tada, kai pirkėjas nusprendžia socialinius kriterijus įtraukti į patį sutarties dalyką ir (arba) į technines specifikacijas, kurias konkurse norintys dalyvauti rangovai turi atitikti²⁹. Pavyzdys galėtų būti toks – nurodyti, kad kompiuterinė įranga privalo atitikti tam tikrus prieigos kriterijus.

²⁹ Sąlygos, kurioms esant reikėtų atsižvelgti į socialines aplinkybes sutarties turinyje ir (arba) techninėse specifikacijose, paaiškintos skirtniuose „Turinio apibrėžimas“ ir „Sutarties reikalavimų apibrėžimas“.

Antrojo metodo atveju konkursinius pasiūlymus teikian-
tiems subjektams tam tikromis sąlygomis³⁰ draudžiama
pasirašyti sutartis su valdžios institucijomis, jei anks-
čiau yra buvę nustatyta, kad jie buvo pažeidę įstatymą
– taip valdžios institucijos apsaugomos nuo sutarčių
pasirašymo su konkurso laimėtojais, kurie nesugebėjo
pasiekti tam tikro socialinės elgsenos standarto.

Taikant *trečiąjį* metodą, stengiamasi įtikinti konkurso
dalyvius įsipareigoti laikytis tam tikrų socialinių stan-
dartų ir, pasirašant sutartį, atsižvelgiama į jų pasiekimus
šioje srityje. Vienas iš minėto metodo įgyvenimo būdų
– valdžios institucija, sudarydama sutarties pasirašymo
kriterijų sąrašą, atsižvelgia į tam tikrus socialinius aspek-
tus³¹.

Pavyzdys:

Ispanija: Baskų krašto vyriausybė yra paskelbusi „nurodymus“ dėl socialinių, aplinkos apsaugos ir kitų visuomeninės politi-
kos kriterijų įtraukties į savo administracijos vykdomų viešųjų pirkimų procedūrą. Dokumente nurodoma, į kuriuos sociali-
nius ir aplinkos apsaugos kriterijus turi būti atsižvelgiama visose viešųjų pirkimų procedūrose ir kaip tai turi būti atliekama.

Pagrindinis nurodymų tikslas: atsižvelgti į socialinius ir aplinkos apsaugos klausimus (abi šios sritys yra tvaraus požiūrio dalys)
kartu su kitais aspektais, susijusiais su viešųjų pirkimų įgyvendinimo tvarka, taikoma Baskų krašto administracijai ir valdžios
institucijoms.

Vertinimas ir stebėseną: Baskų krašto darbo, socialinės įtraukties, socialinių reikalų ir aplinkos apsaugos departamentai regu-
liariai vertina sutarčių sudarymą. Vertinimas apima specifikacijų formuluotes, kaip į jas atsižvelgiama pasirašant ir vykdamas
sutartį.

Techninės specifikacijos: Nurodymuose rekomenduojama į techninę specifikaciją įtraukti prieinamumo ir pritaikymo visiems
reikalavimus.

Sutarties pasirašymo kriterijai: kai sutarties pasirašymo kriterijų yra daugiau nei vienas, kriterijuose privalo būti nurodyta, kad
prekės ir paslaugos turi būti pritaikytos naudoti/vartoti asmenims su negalia (kai toks pritaikymas yra daugiau nei teisiškai
privalomas minimumas). Tais atvejais, kai palankių sąlygų neturinčių grupių atstovai yra sutarties dalyke įvardytų paslaugų
gavėjų sąrašė, tada sutarties sudarymo kriterijuose turi būti nurodytos charakteristikos, susijusios su jų socialinių poreikių
patenkinimu.

Sutarties vykdymo sąlygos: Nurodymuose skatinama, kad sutartyje būtų įvardytos ypatingos sutarties vykdymo sąlygos:
aplinkos apsaugos, socialinės ir susijusios su kitomis visuomenės strategijomis. Ypatingų sutarties vykdymo sąlygų tikslas –
saugoti aplinką, sveikatą ir užtikrinti saugumą, skatinti palankių sąlygų neturinčių grupių užimtumą, šalinti lyčių nelygybę
darbo rinkoje ir mažinti nedarbo lygį.

Sutarčių vykdymo sąlygų, taikomų Baskų krašte, pavyzdžiai:

1. Nedirbančių asmenų, kuriuos sudėtinga įdarbinti, profesinis užimtumas: Šiuo tikslu nurodymuose sakoma, kad sutartį
sudarantys darbuotojai privalo įvardyti nustatytą palankių sąlygų neturinčių asmenų procentą, tokių kaip bedarbiai, asmenys
su negalia, ilgai nedirbančios moterys, kurioms daugiau kaip 30 metų, namuose patirtos prievartos aukos, psichinėmis ligo-
mis sergantys asmenys, bedarbiai vieniši tėvai ir motinos, bent šešis mėnesius nedirbantys imigrantai, ilgą laiką nedirbantys
asmenys (ilgiau nei metus) arba jauni bedarbiai asmenys.

2. Užimtumo kokybė ir pagrindinės darbo teisės: Sutartį sudaranti šalis privalo užtikrinti, kad sutarties vykdymo metu bus
laikomasi ILO pagrindinių darbo standartų, kiek tai susiję su tiekimo grandinėje produktus gaminančiais darbuotojais (sutar-
ties dalykas).

3. Sveikata ir saugumas vykdamas viešąsias statybos darbų ir paslaugų sutartis.

³⁰ Sąlygos, kurioms esant perkančioji organizacija gali (arba kai kuriais atve-
jais privalo) pašalinti konkurso dalyvį iš viešojo pirkimo procedūros, paaiš-
kintos skirsnyje „Pašalinimo kriterijai“.

³¹ Sąlygos, kurioms esant reikėtų atsižvelgti į socialines aplinkybes kaip vie-
šojo pirkimo sutarties sudarymo kriterijų, paaiškintos skirsnyje „Sutarties
sudarymas“.

Ketvirtojo metodo atveju dėmesys sutelkiamas į etapą po sutarties pasirašymo. Reikalaujama, kad sutartį pasirašęs subjektas laikytųsi tam tikrų sąlygų sutarties vykdymo metu po jos pasirašymo³². Šiuo metodu reikalaujama, kad visi rangovai įsipareigotų laikytis to paties reikalavimo, tačiau nėra įvertinama, ar rangovas turi galimybę atitikti konkrečias sąlygas.

Šie keturi pagrindiniai metodai nebūtinai alternatyvūs, bet dažnai suderinami toje pačioje viešojo pirkimo procedūroje.

SAVP iniciatyvų strateginė plėtra ir prioritetų nustatymas - GLAUSTAI

Įvardykite SAVP aktualius nacionalinius ir vietinius prioritetus.

Peržiūrėkite organizacijų pirkimų strategijas ir įvardykite, kaip SAVP siejasi su visiems rūpimais uždaviniais ir metodais. Apibrėžkite, kaip SAVP gali padėti pasiekti minėtus uždavinius ir organizacijai pateikti tinkamą vertę pagal kainą.

Imkitės įgyvendinti aukšto lygio politinius ir lyderystės įsipareigojimus SAVP kontekste.

Įvardykite, kurios iš perkančiosios organizacijos įsigyjamų prekių ir paslaugų yra labiausiai socialiai rizikingos ir (arba) kurios labiausiai padėtų pasiekti socialinius tikslus.

Suformuluokite uždavinius ir parenkite veiksmų planą, kaip viešojo pirkimo procese bus atsižvelgiama į socialinius aspektus.

Kelkite suinteresuotų šalių sąmoningumą SAVP atžvilgiu.

Užtikrinkite, kad viešieji pirkimai prieinami tokioms organizacijoms kaip mažos ir vidutinės įmonės, socialinės ekonominės bendrovės ir savanorių bei visuomenės sektoriaus atstovai, nepriklausomai nuo jų pasirinktos teisinės formos.

³² Sąlygos, kurioms esant reikėtų atsižvelgti į socialines aplinkybes sutarties vykdymo sąlygose, paaiškintos skirsnyje „Sutarties vykdymas“.

III. Poreikių įvardijimas ir pirkimo procedūros planavimas

1. Faktinių poreikių įvertinimo svarba

Svarbiausias žingsnis, kurį šio parengiamojo etapo metu turi žengti perkančioji organizacija net prieš suformulavusi sutarties objektą, yra įvertinti savo faktinius poreikius.

Pavyzdžiui, perkančioji organizacija gali būti nusprendusi, kad jai reikia skleisti informaciją plačiai visuomenei. Kiek įmanoma, organizacijos tikslas turi apimti ir socialiai remtiną grupę, pavyzdžiui, informacija turėtų būti skleidžiama preinamomis formomis, kad ja galėtų pasinaudoti ir asmenys su negalia.

Būtent šiame etape valdžios atstovai galėtų geriausiai įvardyti, kuriuos socialinius standartus viešasis pirkimas atitiktų labiausiai. Visi, astovaujantys „klientui“ nuo politikos ir strategijos formuotojų iki jos įgyvendintojų, turi:

- aktyviai ieškoti galimybių skatinti socialinius standartus;
- užtikrinti, kad galimybės yra susijusios su sutarties dalyku ir efektyvios sąnaudų atžvilgiu;
- sutelkti dėmesį į reikalaujamus rezultatus;

- sudaryti sąlygas projekto vykdymo metu lanksčiai reaguoti į besikeičiančius poreikius³³;
- įvardyti poreikius įvairiausių kategorijų vartotojų, kuriems skirtos paslaugos, darbai ar prekės.

Taigi, norėdama dirbti efektyviai, perkančioji organizacija privalo apsvarstyti savo poreikius funkciniu požiūriu, kad nepažiūrėtų nei vieno socialinio aspekto poveikio.

2. Sutarties dalyko apibrėžimas

Po to, kai perkančioji organizacija įvertina savo poreikius, jai bus lengviau apibrėžti sutarties dalyką. Sutarties „dalykas“ suprantamas kaip prekė, paslauga ar darbas, kurį perkančioji organizacija pageidauja įsigyti. Norėdama apibrėžti sutarties dalyką, perkančioji organizacija gali laisvai rinktis, ką ji nori įsigyti, įskaitant prekes ar paslaugas, atitinkančias socialinius standartus, su sąlyga, kad socialiniai standartai yra susiję su konkrečiomis paslaugomis, prekėmis ar darbais, kuriuos perkančioji organizacija nori įsigyti (ir kurie yra sutarties dalykas).

Pavyzdžiai:

Asmenims su negalia taikomi prieigos standartai gali būti sutarties dalyko dalis, kai sudaroma viešojo pirkimo sutartis dėl darbų įsigijimo statyti mokyklą, nes jie gali būti darbų, kuriuos perkančioji organizacija ketina įsigyti, aprašymo dalis ir su jais susiję.

- Kita vertus, tokią mokyklą statysiančių darbuotojų darbo sąlygos negali būti įrašomos kaip sutarties dalykas, nes jos nėra susijusios su sutarties dalyku, o tik su tuo, kokių būdu viešojo pirkimo sutartis bus vykdoma. Tačiau su darbo sąlygomis susiję reikalavimai gali būti įrašyti į sutarties vykdymo sąlygas, esant tam tikroms sąlygoms*.
- Sudarydama sutartis dėl paslaugų įsigijimo, perkančioji organizacija gali nurodyti sutarties dalyke, kad teikiamos paslaugos privalo atitikti visų kategorijų vartotojų poreikius, įskaitant ir neturinčius socialiai palankių sąlygų ar atskirties grupių atstovus.

* Visos sutarties sudarymo sąlygos, įskaitant ir susijusias su darbo sąlygomis, turi būti konkrečiai susietos su sutarties vykdymu ir, skaidrumo dėlei, skelbiamos iš anksto pranešime apie konkursą. Daugiau žr. skirsnį „Sutarties vykdymo sąlygų taisyklės“.

³³ Atsižvelgiant į tai, kad tokie viešojo pirkimo sutarties pradiniai sąlygų pakeitimai buvo numatyti pradinėje pirkimo sutartyje arba pateisinami pagal vieną iš sąlygų, nurodytų Pirkimo direktyvoje (konkrečiai, Direktyvos 2004/18/EB 31 ir 61 straipsniai dėl papildomų prekių, paslaugų ar darbų pirkimo) ir atitinka visus kitus valstybės reikalavimus, susijusius su minėta tema.

Pavyzdžiui, prieinamumas dažnai įtraukiamas kaip planuojamų įsigyti prekių ar paslaugų savybė. Tokie pirkimai turi būti įgyvendinami neiškraipant rinkos, t.y., neapribojant ir netrukdamat priėjimo prie jos. Sutarties dalyko nustatymo proceso rezultatas paprastai būna bazinis produkto, paslaugos ar darbo aprašymas, tačiau gali būti aprašomas ir našumas.

Kita vertus, su perkančiosios organizacijos ketinamomis įsigyti faktinėmis prekėmis, paslaugomis ar darbu nesusiję aspektai negali būti įrašomi kaip sutarties dalykas.

Iš principo, perkančioji organizacija **sutarties dalyką gali apibrėžti savo nuožiūra taip, kad jis atitiktų jos poreikius**. Viešuosius pirkimus reglamentuojantys teisės aktai nėra skirti nurodyti, ką perkančiosios organizacijos gali įsigyti, o dažniausia tai, kaip jos tai atlieka. Dėl to nėra viena Pirkimo direktyva neriboja pačio sutarties dalyko.

Tačiau **laisvė apibrėžti sutartį nėra begalinė**. Kai kuriais atvejais pasirinkus konkrečią prekę, paslaugą ar darbą, gali būti iškreiptos vienodos galimybės viešajame pirkime dalyvauti kitoms ES įmonėms. **Turi būti įdiegti tam tikri saugikliai**. Tokie saugikliai pirmiausia įgyvendinami laikantis ESS nediskriminavimo, laisvo paslaugų

judėjimo ir laisvo prekių judėjimo nuostatų, taikomų visais atvejais, taigi, ir viešojo pirkimo sutartims pagal Pirkimo direktyvose nustatytus slenksčius arba tam tikriems sutarčių aspektams, kurie nėra aiškiai išdėstyti Direktyvose.

Praktikoje tai reiškia, kad visais atvejais perkančioji organizacija privalo užtikrinti, kad sutartis neapribos kitų ES ūkio subjektų ar ūkio subjektų iš šalių, kurioms suteiktos vienodos teisės, priegios prie sutarties³⁴. Sutarčių, kurioms taikomos Pirkimo direktyvos, atveju, nediskriminavimo principas apima daugiau nei tautinį ar pilietinį priklausomumą ir reikalauja griežtai vienodai vertinti visus kandidatus/konkurso dalyvius visų procedūros aspektų atžvilgiu.

Antrasis saugiklis, aprašytas kitame skyriuje, yra tai, kad pagal viešojo pirkimo taisykles sutartį apibrėžiančios techninės specifikacijos privalo būti suformuluotos laikantis nediskriminavimo principo ir turi būti susietos su sutarties dalyku.

Be to, esami ES ir nacionaliniai teisės aktai, atitinkantys ES įstatymus socialiniais ir kitais klausimais, galėtų pakankamai apriboti ar turėti įtakos pasirinkimo laisvei pagal sutarties dalyką.

³⁴ Pavyzdžiui, ūkio subjektai iš tų šalių, kurioms privaloma PPO Sutartis dėl viešųjų pirkimų.

3. Prieigos prie viešojo pirkimo galimybių plėtojimas

3.1. Prieigos prie viešojo pirkimo galimybių tobulinimas

Tačiau kai kurioms konkurso dalyvių kategorijoms sunkiau nei kitoms prieiti prie viešojo pirkimo rinkos (pvz., MVI). Pirkėjai gali kalbėti apie šią problemą, tačiau negali teikti pirmenybės konkrečiai konkurso dalyvių kategorijai. ES įstatymai leidžia pirkėjams atlikti teigiamus veiksmus, o ne imtis teigiamos diskriminacijos³⁵.

Vietoj to, siekiama, kad būtų sudarytos vienodos sąlygos konkuruoti visiems, kad konkurso organizatorius nepakankamai patirties turinčiam konkurso dalyviui suteiktų tokias pačias galimybes rungtis dėl viešojo pirkimo sutarties kaip ir patyrusiam tiekėjui. Taip skatinama konkurencija, į viešųjų pirkimų procesą pritraukiant daugiau bendrovių. Galima imtis įvairių priemonių atsižvelgiant į šiuos dalykus:

- skatinti dideles organizacijas savanoriškai įgyvendinti tiekėjų įvairovės principą – siūlyti vienodas galimybes skirtingiems tiekėjams kaip subrangovams ir taip skatinti lygiateisiškumą ir įvairovę³⁶;
- skatinti viešųjų pirkimų konkursuose dalyvauti įvairius tiekėjus – paskelbti būsimų svarbiausių pirkimų planą, įvardijant dideles sutartis, kurias planuojama sudaryti per 12 artimiausių mėnesių;
- organizuoti visiems kandidatams atvirus susitikimus „susipažinkime su pirkėju“, kad būtų galima jiems geriau paaiškinti perkančiosios organizacijos poreikius ir politikos prioritetus, taip didinant skaidrumą ir gerinant prieigą prie viešųjų pirkimų proceso;
- kurti verslo paramos programas, skirtas didinti mažų ir įvairių tiekėjų galimybes ir aiškinti viešojo pirkimo proceso eigą.

Kas nėra leidžiama – pavyzdžiai

- Išskyrus ypatingas nuostatas, taikomas globojamoms darbo grupėms* ir globojamoms įdarbinimo programoms, pirkėjams draudžiama rezervuoti sutarčių vykdymą konkrečioms įmonių kategorijoms, nes taip elgdamosi jos pažeistų ES įstatymų numatytą lygiateisiškumo principą.

Tačiau socialinių paslaugų sektoriuje išimtiniais atvejais, esant tam tikroms ypatingoms sąlygoms, galima paskirti tam tikras sutartis vykdyti ne pelno organizacijoms**. Norint tai įgyvendinti, nacionalinėje teisėje turi būti reglamentuojama tokia veikla ir suteikiamas ribotas priėjimas prie tam tikrų paslaugų ne pelno organizacijų naudai. Bet koku atveju, tokia nacionalinės teisės nuostata yra ESS 49 ir 56 straipsnių, kuriuose kalbama apie įsisteigimo laisvę ir laisvą paslaugų judėjimą, suvaržymas, kurį reikia pagrįsti kiekvienu atskiru atveju. Pagal TT precedentinę teisę, toks suvaržymas gali būti pagrindžiamas, ypač kai tai būtina norint įgyvendinti tam tikrus socialinius uždavinius, kuriuos sau yra iškėlus nacionalinė socialinės gerovės sistema.

- Perkančioji organizacija negali neleisti konkurse dalyvauti pareiškėjams, kurie jau turi įsteigę savo biurą atitinkamoje geografinėje teritorijoje, kai sutarties vykdymo sąlygos reikalauja, kad konkursą laimėjęs dalyvis įsteigtų atitinkamoje teritorijoje savo filialą ar biurą, jei toks reikalavimas pateisinamas kaip sėkmingo sutarties vykdymo sąlyga (pavyzdžiui, statybvietėje koordinuoti statybos darbus, atliekamus vykdant sutartį).

* Kurios dėl savo savybių gali nesugebėti laimėti konkurso normaliomis konkurencijos sąlygomis (žr. III skyriaus 3.2 skirsnį „Atidėjimo teisė globojamoms darbo grupėms“).

** Žr. Teismo nutartį 1997 m. birželio 17 d. byloje C-70/95 („Sodemare“) [1997] ECR I-3395. Taip pat žr. atsakymą į 2.7 klausimą Tarnybų darbiniam dokumente „Dažnai užduodami klausimai dėl viešųjų pirkimų taisyklių taikymo bendrus interesus tenkinančioms paslaugoms“: http://ec.europa.eu/services_general_interest/docs/sec_2007_1514_en.pdf.

³⁵ Išskyrus, kaip numato Direktyvos 2004/17/EB 28 straipsnis ir Direktyvos 2004/18/EB 19 straipsnis, kurie tam tikromis sąlygomis leidžia sutartis turėti globojamoms darbo grupėms ar suteikti sąlygas tokias sutartis vykdyti globojamų įdarbinimo programų kontekste.

³⁶ Tačiau atsižvelgiant į tai, kad pozityvi diskriminacija draudžiama, perkančioji organizacija sutarties sudarymo metu negali teikti pirmenybės konkurso dalyviams, dirbantiems su konkrečios klasės tiekėju ar subrangovu (pvz., mažos ir vidutinės įmonės). Taip pat perkančioji organizacija sutarties sudarymo sąlygose negali reikalauti, kad tam tikras konkurso laimėtojo tiekėju ar subrangovu skaičius būtų mažos ir vidutinės įmonės ar kitų konkečių klasių atstovai.

Pavyzdžiai:

UK: Didžiojo Londono administracija (GLA) patvirtino didesnės savo tiekėjų, atstovaujančių privačiam sektoriui, įvairovės skatinimo politiką. Šios politikos tikslas – „suteikti visiems vienodas konkurencines sąlygas“, kad „galėtume pasiūlyti mažiau patirties turinčioms bendrovėms tokias pačias galimybes konkuruoti dėl sutarčių sudarymo su GLA grupe kaip ir kitiems kvalifikuotiems tiekėjams.“ GLA aiškiai atskiria teigiamą veiksma (kurį ji priima) ir teigiamą diskriminaciją (kurią ji atmeta). GLA ėmėsi peržiūrėti savo viešųjų pirkimų procedūras, kad panaikintų kliūtis MVĮ ir įvairiems tiekėjams rungtis jos organizuojamuose konkursuose dėl viešųjų pirkimų sutarčių. Stambioms sutartims buvo parengtos viešųjų pirkimų procedūros, leidžiančios įgyvendinti tiekėjų įvairovės principą ir suteikti skirtingiems tiekėjams vienodas sąlygas dalyvauti konkurse kaip subrangovams, taip skatinant lygiateisiškumą ir įvairovę. GLA grupė reguliariai stebi savo išlaidas MVĮ ir kitų įvairių verslo subjektų atžvilgiu, kad išsiaiškintų verslo tendencijas ir galėtų toliau tobulinti savo viešųjų pirkimų procedūras.

Siekiant išsiaiškinti MVĮ galimybes teikti konkursinius pasiūlymus, buvo pradėta viešųjų pirkimų peržiūra, o esamų tiekėjų buvo paprašyta pateikti savo nuomonę apie GLA viešųjų pirkimų procedūras, kad būtų galima nustatyti, kokių veiksmų reikia imtis, jog pirkimai taptų dar prienamesni.

Be to, Londono ekonominės plėtros agentūra (LDA) ir GLA grupė aktyviai sieja savo viešųjų pirkimų procedūras su paramos verslui programomis, kuriomis siekiama padidinti įvairių mažų tiekėjų galimybes siūsti savo konkursinius pasiūlymus viešųjų pirkimų sutartims sudaryti. Tai gali padėti padidinti įvairių verslo atstovų galimybes laimėti konkursą ir pasirašyti sutartį su GLA grupe bei sudaryti konkurencingesnę GLA grupės darbų tiekėjų bazę.

Airija: Airijos „InterTrade“ bendrovės „Go-Tender“ programos tikslas buvo „sukurti tarptautines verslo galimybes MVĮ visos šalies viešųjų pirkimų rinkoje organizuojant tinkamai orientuotą darbo grupių darbą“. Programos uždaviniai buvo kelti tiekėjų sąmoningumą, ypač tarptautinių sutarčių srityje ir sukurti tarptautines galimybes MVĮ visoje šalies viešųjų pirkimų rinkoje, suteikti MVĮ žinių apie viešojo sektoriaus rinką visoje saloje, ugdyti įgūdžius, kurių reikia laimėti viešąjį konkursą abiejose srityse ir suteikti patirties teikiant asmeninę paramą siunčiant konkursinius pasiūlymus, norint laimėti konkursą pasirašyti sutartį dėl darbų. Per paskutinius trejus metus buvo suorganizuota 30 darbo grupių susitikimų, kuriuose dalyvavo daugiau nei 400 MVĮ atstovų. Dauguma minėtų MVĮ atstovų sėkmingai dalyvavo viešųjų pirkimų konkursuose Airijoje, Šiaurės Airijoje ir visoje Europoje.

* ITC-ILO „Socialinių aspektų įtraukties į ES viešųjų pirkimų tvarką studija“, 2008 m. liepos 21 d.

- Sutarčių grupavimas akivaizdžiai palengvina prieigą MVĮ kiekybiškai (dydis geriau atspindi MVĮ gamybos pajėgumą) ir kokybiškai (grupių turinys geriau atspindi MVĮ specializaciją). Tai įmanoma su sąlyga, kad sutartys nėra grupuojamos siekiant išvengti Pirkimo direktyvų taikymo³⁷.

Pavyzdys:

Prancūzija: Norint pritraukti kuo daugiau konkurentų, paprastai reikėtų pasirašyti sutartis su tiekėjais iš skirtingų grupių. Tačiau perkančiosios organizacijos gali laisvai rinktis, su kuo pasirašyti tarptautinio viešojo pirkimo sutartį, jei joms atrodo, kad grupavimas apribotą konkurenciją ar sukeltų riziką, kad sutarties vykdymas būtų techniškai sudėtingas arba brangus, arba jei perkančioji organizacija nėra tokioje padėtyje, kad galėtų koordinuoti sutarties vykdymą.

³⁷ Paremta Direktyvos 2004/18/EB 9 straipsnio 3 ir 5 dalimis ir Direktyvos 2004/17/EB 17 straipsnio 2 ir 6 dalimis.

3.2. Atidėjimo teisė globojamoms darbo grupėms

Pirkimo direktyvose yra aiški nuostata³⁸, leidžianti valstybėms narėms „rezervuoti teisę dalyvauti viešojo pirkimo sutarties sudarymo procedūroje“ globojamoms darbo grupėms arba „suteikti sąlygas tokias sutartis vykdyti globojamų įdarbinimo programų kontekste“.

Aiškinama, kad „globojamos darbo grupės ir globojamos įdarbinimo programos efektyviai prisideda prie asmenų su negalia integracijos ir pakartotinės integracijos į darbo rinką. Tačiau tokios darbo grupės gali nesugebėti laimėti konkursų esant įprastoms konkurencijos sąlygoms³⁹.“ Taigi, galima leisti valstybėms narėms teikti pirmenybės teisę, kad tokios darbo grupės galėtų gyvuoti nekonkuoruodamos su kitais ūkio subjektais.

Pagal minėtas Pirkimo direktyvų nuostatas, toks rezervavimas leistinas tik esant tam tikroms sąlygoms:

- bet kokią atitinkamą rezervavimą privalo inicijuoti valstybės narės pagal teisės aktų tvarką, šios tvarkos valdžios institucija negali patvirtinti pagal *individualius poreikius*, jei tokia rezervacija nenumatyta nacionalinėje teisėje;
- bent 50 % tokių globojamų darbo grupių ar globojamų įdarbinimo programų darbuotojų turi būti asmenys su negalia;
- atsižvelgiant į jų negalios sunkumą ir pobūdį, atitinkami darbuotojai negalėtų būti darbo rinkos dalyviais normaliomis sąlygomis.

Jei valstybės narės pačios pasinaudoja šiomis nuostatomis, tai turi būti paminėta skelbime apie pirkimą, o teikiamų pirmenybių apimtis turi būti nurodyta išankstiniame informaciniame pranešime (PIN) ir skelbimuose apie pirkimus⁴⁰.

Pavyzdžiai:

Vokietija: 2005 m. gegužės 10 d. Federalinis dekretas dėl sutarčių su darbo grupių asmenims su negalia sudarymo reikalauja, kad federalinės valdžios institucijos rezervuotų dalį savo biudžeto sutartims, kurias galima pasirašyti su asmenų su negalia darbo grupėmis. Tai gali būti taikytina net stambioms prekių ir paslaugų tiekimo sutartims. Dalyvauti gali tik darbo grupės, kuriose dirba asmenys su negalia*. Nežiūrint į tai, šios darbo grupės turi konkuruoti dėl sutarties ir pateikti ekonomiškai pagrįstus konkursinius pasiūlymus. Dar daugiau, perkančiosios organizacijos privalo atitikti bendruosius Pirkimo įsakymo skaidrumo reikalavimus. Regis dauguma savivaldybių laikosi viešųjų pirkimų vykdymo politikos, kai pirmenybė teikiama darbuotojams su negalia. Tokios darbo grupės dažnai visiškai ar iš dalies priklauso savivaldybėms, pasirašančioms sutartis.

Prancūzija: Prancūzijos „Code du travail“ (Darbo kodekso) L323-1 straipsnis reikalauja, kad privatūs ir visuomeniniai darbdaviai (turintys daugiau nei 25 darbuotojus) skirtų bent 6 % savo darbo vietų asmenims su negalia. Pagal Kodekso L323-8 straipsnį, darbdaviai, o ypač viešojo pirkimo agentūros, gali patenkinti šį reikalavimą pasirašydami sutartis su įmonėmis, remiančiomis darbą su asmenimis su negalia. Viešųjų pirkimų kontekste tai reiškia, kad tam tikros sutartys rezervuojamos įmonėms, kuriose daugiau nei 50 % darbuotojų yra asmenys su negalia pagal Direktyvos 2004/18 19 straipsnį.

* Sąlygos, kuriomis remdamasi perkančioji organizacija gali rezervuoti teisę sudaryti sutartį asmenų su negalia darbo grupėms, išdėstytos Direktyvos 2004/18/EB 19 straipsnyje ir Direktyvos 2004/17/EB 28 straipsnyje.

³⁸ Direktyvos 2004/17/EB 28 straipsnyje ir Direktyvos 2004/18/EB 19 straipsnyje kalbama apie „globojamas darbo grupes“ ir „globojamas įdarbinimo programas“, kuriose „dauguma darbuotojų yra asmenys su negalia“. Valstybėse narėse tokie ūkio subjektai gali būti vadinami skirtingai. Pabrėžtina, kad Direktyvos 2004/17/EB 28 straipsnis ir Direktyvos 2004/18/EB 19 straipsnis apima **visus panašius ūkio subjektus (nepaisant to, kaip jie vadinami)** su sąlyga, kad a) bent 50 proc. darbuotojų yra asmenys su negalia ir b) jie atitinka kitas anksčiau minėtų straipsnių sąlygas.

³⁹ Direktyvos 2004/18/EB 28 konstatuojamoji dalis ir Direktyvos 2004/17/EB 39 konstatuojamoji dalis.

⁴⁰ Direktyvos 2004/18/EB VII priedas ir Direktyvos 2004/17/EB XIII priedas. IIS ir pranešime apie konkursą tinkamoje vietoje turi būti nurodyta „ar viešųjų pirkimų sutartis skirta globojamoms darbo grupėms ir ar jos vykdymas skirtas globojamų įdarbinimo programų sistemai.“

Poreikių įvardijimas ir pirkimo procedūros planavimas – GLAUSTAI

Kiekvienos viešojo pirkimo procedūros atveju:

Įvardykite perkančiosios organizacijos poreikius ir atitinkamai juos išreikškite.

Apsvarstykite, kaip ir kiek galimi socialinės politikos uždaviniai ar įsipareigojimai atitinka šį viešąjį pirkimą.

Pritaikykite įperkamo ir sąnaudų efektyvumo testus, taip pat įvertinkite viešojo pirkimo pritaikymą socialiniams uždaviniams vykdyti naudą ir sąnaudas.

Įvardykite sutarties dalyką ir nustatykite, kiek socialiniai uždaviniai turėtų ar galėtų būti nurodyti kaip sutarties dalyko dalis.

Pagerinkite prieigą prie galimybių dalyvauti viešuosiuose pirkimuose suteikdami visiems konkurentams vienodas konkurencines sąlygas, kad mažiau patirties turinčios bendrovės turėtų tokias pačias galimybes konkuruoti dėl viešųjų pirkimų sutarčių sudarymo kaip ir kiti kvalifikuoti tiekėjai (su sąlyga, kad tai nėra „teigiamos diskriminacijos“ užuomazga).

Apsvarstykite, kaip galima būtų tinkamiausiai perduoti perkančiosios organizacijos politiką plačiajai visuomenei, užtikrinant optimalų skaidrumą potencialių tiekėjų ar paslaugų tiekėjų ir piliečių, kuriems perkančioji organizacija tarnauja, atžvilgiu.

IV. Sutartis

A. Sutarties reikalavimų apibrėžimas

1. Techninių specifikacijų sudarymas

Įvardijusi sutarties dalyką, perkančioji organizacija turi išskirstyti jį ir sudaryti detalias technines specifikacijas, kurios galėtų būti taikomos tiesiogiai viešojo pirkimo procedūros metu.

Dėl to techninės specifikacijos atlieka tris funkcijas:

- Jos aprašo viešojo pirkimo reikalavimus, kad bendrovės galėtų nuspręsti, ar jas tai domina. Taip įvertinamas konkurencijos lygis.
- Jos pateikia pamatuojamus reikalavimus, kuriais remiantis bus vertinami konkurso pasiūlymai.
- Jos yra minimalūs atitikties kriterijai. Jei jos nėra aiškios ir tikslios, be abejo, bus pateikta netinkamų konkursinių pasiūlymų. Neatitinkantys techninių specifikacijų konkurso pasiūlymai privalo būti atmesti.

Pagal ES viešųjų pirkimų taisykles, perkančioji organizacija gali įvertinti ar palyginti norinčiųjų dalyvauti konkurse pateiktus pasiūlymus tik pagal techninių specifikacijų reikalavimus. Taip pat perkančioji organizacija gali tik vertinti pasiūlymą pateikusiojo galimybes pateikti tai, kas nurodyta specifikacijose. Specifikacijos skelbiamos pradiniam konkurso etape, būtent todėl valdžios institucijos turi savo reikalavimus išdėstyti teisingai nuo pat pradžių.

Techninės specifikacijos turi būti **susietos su sutarties dalyku**. Su pačia preke ar paslauga nesusijusios techninės specifikacijos, taip pat kaip ir reikalavimas dėl to, koku būdu vykdomas įsipareigojimas, Pirkimo direktyvų kontekste nėra techninės specifikacijos. Taigi, reikalavimai, pavyzdžiui, įdarbinti tam tikroms grupėms atsovaujančius asmenis (asmenis su negalia, moteris ir pan.) nelaikomi techninėmis specifikacijomis. Kaip ir ženklėjimas, susijęs su „socialiniu pajėgumu“ vykdyti įsipareigojimą, negali būti laikomas „technine specifikacija“ Pirkimo direktyvų kontekste.

Be to, Pirkimų direktyvose numatyta, kad techninės specifikacijos **negali mažinti konkurencijos**⁴¹, privalo būti **skaidrios**⁴² ir privalo **nediskriminuoti** galimai būsimų rangovų iš kitos valstybės narės nei yra pati perkančioji organizacija⁴³.

Kas yra leidžiama – keli pavyzdžiai

- Sutartyje dėl darbų įsigijimo reikalauti taikyti priemones, kad būtų išvengta nelaimingų atsitikimų darbe ir specialių sąlygų laikyti pavojingus produktus, kad būtų apsaugota darbuotojų sveikata ir užtikrintas jų saugumas.
- Reikalauti atitikti tam tikras ergonomines produktų charakteristikas, kad būtų užtikrinta prieiga visų kategorijų vartotojams, įskaitant asmenis su negalia*.

Kas nėra leidžiama – keli pavyzdžiai

- Reikalauti, kad pagal rangos sutartį dirbantis kontaktų centras, teikiantis pagalbą telefonu ir realiu laiku (kas galėtų teisėtai būti atliekama iš bet kurios vietos), būtų įsteigtas konkrečiame mieste.
- Skelbti gyvenamųjų namų valdymo sutarties specifikacijas, tačiau vėliau pasirinkti konkurso dalyvius pagal tai, ar jie galės ateityje įsigyti namų, jei valdžios institucija nuspręstų privatizuoti gyvenamąjį būstą.

* Žr. Direktyvos 2004/18/EB 23 straipsnį ir Direktyvos 2004/17/EB 34 straipsnį.

⁴¹ Direktyvos 2004/18/EB 23 straipsnio 2 dalis.

⁴² Direktyvos 2004/18/EB 23 straipsnio 1 dalis.

⁴³ Direktyvos 2004/18/EB 23 straipsnio 3 dalis.

2. Taikyti našumu grindžiamas ar funkcinės specifikacijas

Pirkimo direktyvose aiškiai leidžiama perkančiosioms organizacijoms pasirinkti arba techniniais standartais, arba našumu/funkciniais reikalavimais grindžiamas specifikacijas⁴⁴. Darbo našumo/funkcinis metodas paprastai užtikrina aukštesnį rinkos kūrybiškumą, o kai kuriais atvejais dar ir skatina rinką kurti inovatyvius techninius sprendimus. Jei perkančioji organizacija pasirenka tokį metodą, jai nereikia labai detalai dėstyti techninių specifikacijų.

Galėdamos apibrėžti technines specifikacijas našumo ar funkcinį reikalavimų atžvilgiu, perkančiosios organizacijos ima ieškoti inovatyvių sprendimų, tinkamiau tenkinančių jų poreikius. Pavyzdžiui, reikalavimai dėl prekės prieigos gali būti apibrėžiami arba suformuluojant labai detalius techninius standartus, arba nustatant standartus remiantis funkcinės prieigos reikalavimais. Antrasis variantas galėtų skatinti ūkio subjektus savo konkursiniuose pasiūlymuose teikti alternatyvius sprendimus.

Kadangi rinkos teikiami variantai dėl našumo grįstų specifikacijų labai skiriasi, perkančioji organizacija turėtų įsitikinti, kad jos specifikacijos yra pakankamai aiškios, kad būtų tinkamos ir pagrįstos atlikti pasiūlymų vertinimą.

Stambesniuose ir sudėtingesniuose projektuose gali būti daugiau galimybių atsižvelgti į socialinius aspektus, tačiau nepriklausomai nuo projekto apimties, specifikacijos privalo būti:

- konkrečios rezultatų ir laukiamo našumo atžvilgiu ir privalo skatinti konkurso dalyvius ieškoti sprendimų remiantis savo įgūdžiais ir patirtimi;

- pakankamai atviros, kad konkurso dalyviai galėtų įnešti pridėtinės vertės, tačiau ne tiek atviros, kad jie bijotų prisiimti sunkiai pamatuojamą riziką ir dėl to baimintųsi, kad neproporcingai išaugs jų kainos;
- susietos su sutarties dalyku, kartu atsižvelgiant į atitinkamos politikos tikslus, įskaitant pamatinę politiką ir teisinius įsipareigojimus, ir į rinkos signalus dėl to, ką pramonė gali pasiūlyti.

3. Variantų pritaikymas

Dialogas su potencialiais konkursinių pasiūlymų teikėjais formuluojant galutinius specifikacijų apibrėžimus gali padėti įvardyti galimybes skatinti lygiateisiškumą ir tvarumą. Tokių diskusijų metu, protingai paskirstant ir valdant riziką, galima nustatyti geriausią apimtį pagal atitinkamus reikalavimus, kad jie būtų įgyvendinami komercine prasme. Be to, naudinga palyginti esamas paslaugas su tuo, kas siūloma kitur. Taikant šias metodikas, reikia stengtis nesuteikti pirmenybės nei vienam konkrečiam tiekėjui.

Net ir po tokios rinkos analizės, gali būti, kad perkančioji organizacija dar nebus įsitikinusi, kaip socialinius standartus geriausiai įtraukti į konkrečias technines specifikacijas. Jei taip atsitinka, galima paprašyti potencialių pasiūlymų teikėjų pateikti socialiai atsakingus variantus. Tai reiškia, kad perkančioji organizacija nustato minimalų prekių, kurias ji ketina įsigyti, techninių specifikacijų rinkinį, kuris bus taikomas ir neutraliems pasiūlymams, ir socialiai atsakingiems jų variantams. Pastarųjų atveju, perkančioji organizacija technines specifikacijas papildo socialiniu aspektu⁴⁵.

⁴⁴ Direktyvos 2004/18/EB 23 straipsnio 3 dalis.

⁴⁵ Žinoma, šis socialinis aspektas turi būti susietas su sutarties dalyku (konkrečios paslaugos, produktai ar darbai, kuriuos perkančioji organizacija nori įsigyti) ir atitikti visas ES taisykles ir principus, taikomus viešųjų pirkimų techninėms specifikacijoms.

Gavusi konkursinius pasiūlymus, perkančioji organizacija juos visus palygina (ir neutralius, ir socialiai atsakingus) pagal tuos pačius nustatytus sutarties sudarymo kriterijus. Tada perkančioji organizacija gali įvertinti variantus ir remiamus socialinius standartus, lygindama standartinius sprendimus ir socialiai atsakingus pasiūlymus (pagal tuos pačius standartinius techninius reikalavimus). Bendrovės gali pasirinkti, ar nori teikti standartinius reikalavimus atitinkantį pasiūlymą, ar kitą variantą, išskyrus atvejus, kai perkančioji organizacija nurodo kitaip.

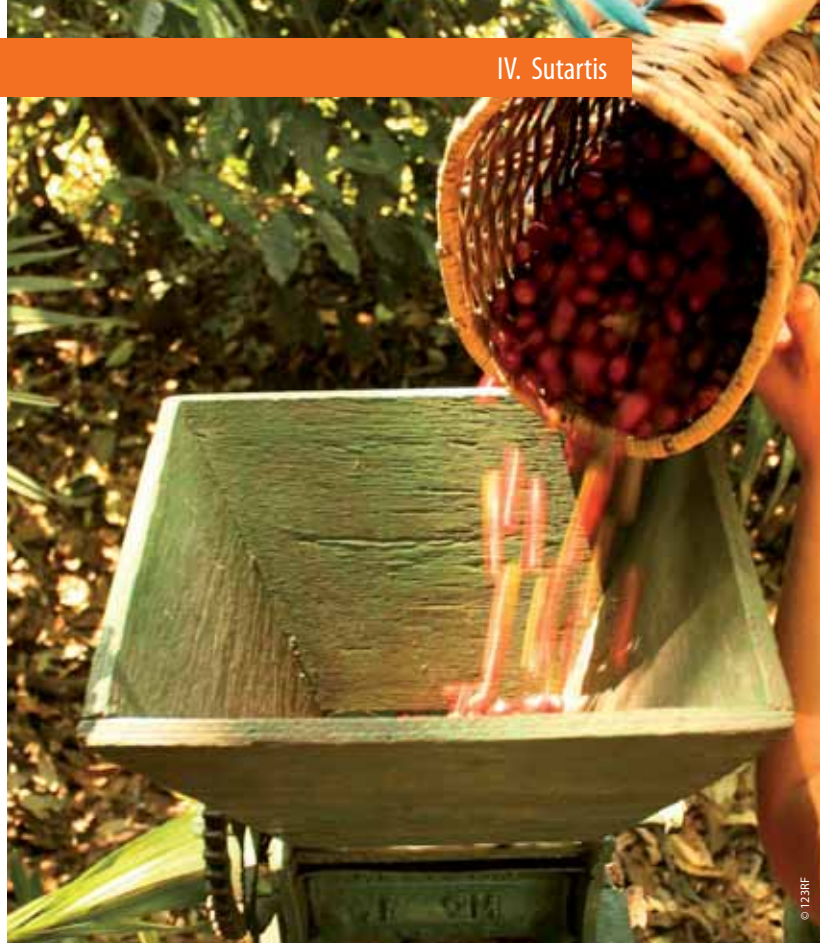
Prieš priimdama variantus viešojo pirkimo procedūros metu, perkančioji organizacija⁴⁶ privalo iš anksto savo konkurso dokumentuose nurodyti:

- kad variantai bus priimti;
- minimalias socialines specifikacijas, kurias variantai turi atitikti (pvz., geresnis socialinių sąlygų atitikimas);
- specialius variantų kaip konkursinių pasiūlymų pateikimo reikalavimus (pavyzdžiui, gali būti reikalaujama pateikti atskirame voke ir nurodyti variantą arba nurodyti, kad variantas gali būti pateiktas tik kartu su neutraliu konkursiniu pasiūlymu);

Variantus pateikti leidžiančios pirkimus vykdančios institucijos gali palyginti neutralius variantus ir socialiai atsakingus variantus – pagal tuos pačius sutarties sudarymo kriterijus – ir įvertinti konkurso dalyvių pateiktus pasiūlymus pagal papildomą naudą siekiant socialinių standartų įgyvendinimo bei nuspręsti, ar jie įperkami.

Pavyzdys:

Vienas toks pavyzdys galėtų būti maitinimo paslaugų viešasis pirkimas visuomeninės organizacijos administracijai, kai perkančioji organizacija sukviečia tiekėjus prie neutralaus (standartinio) pasiūlymo pateikti variantą su socialiniu aspektu (mažai kaloringo, bedruskio ar košerinio maisto gamyba, kad būtų patenkinti medicininiai ar religiniai visų vartotojų kategorijų poreikiai).

4. Socialiai orientuotas ženklavimas ir etiškos prekybos prasmė

Perkančioji organizacija gali ketinti įsigyti prekių, kurios prisideda prie tvarios plėtros (toliau vadinamos „etiškos prekybos prekėmis“). Tokiu atveju ji gali atsižvelgti į atitinkamus aspektus savo parengtose konkurso specifikacijose, tačiau negali reikalauti, kad prekės būtų paženklintos konkrečia etiškos prekybos etikete/būtų atitinkamai ženklinamos⁴⁷, nes tai apribotų prieigą prie sutarties toms prekėms, kurios nėra sertifikuotos, tačiau atitinka panašius tvarios prekybos standartus. Tai bendras principas, taikomas ne tik etiškos prekybos etiketėms, bet ir visoms etiketėms, kurioms gauti reikia, kad ūkio subjektas ar jo produktai būtų atitinkamai sertifikuoti. Panašiai perkančioji organizacija, ketinanti įsigyti „biologišku“ produktą, negali reikalauti konkrečios ekologišką produktą žyminčios etiketės, tačiau savo konkurso dokumentuose gali reikalauti, kad būtų atitinkami konkretūs biologinio žemės ūkio kriterijai.

⁴⁶ Žr. Direktyvos 2004/18/EB 24 straipsnį ir Direktyvos 2004/17/EB 36 straipsnį.

⁴⁷ Šiame vadove „etiškos prekybos ženklas/ženklavimas“ reiškia nevalstybinių institucijų su prekyba susijusią tvarumo programą (pavyzdžiui, Fair Trade, Fairtrade, Max Havelaar, Utz, Rainforest Alliance ir t.t.). Daugiau informacijos apie sąžiningos prekybos ir kitas su prekyba susijusias tvarumo užtikrinimo programas žr. 2009 m. gegužės 5 d. Komisijos komunikatą KOM (2009) 215 galutinį „Indėlis į tvarią plėtrą: Sąžiningos prekybos ir su prekyba susijusių nevalstybinių tvarumo užtikrinimo programų vaidmuo“: available at: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2009/may/tradoc_143089.pdf.

- a) Tvarumo principai gali būti įtraukti į viešojo pirkimo technines specifikacijas, su sąlyga, kad jie yra susieti su konkrečios sutarties dalyku⁴⁸ ir užtikrina, kad jos atitinka kitas atitinkamas ES viešojo pirkimo taisykles⁴⁹ ir lygiateisiškumo ir skaidrumo principus.

Etiškos prekybos prekių ketinanti įsigyti perkančioji organizacija gali tai padaryti prekių techninėse specifikacijose įvardijusi aktualius tvarumo kriterijus. Įvardijusi viešojo pirkimo sutarties dalyką (kokios bendros klasės prekės įsigyjamos), perkančioji organizacija gali savo nuožiūra apibrėžti šių prekių technines specifikacijas⁵⁰. Tačiau reikalavimai privalo būti susiję su prekių charakteristikomis ar atlikimu (pvz., perdirbta medžiaga) arba prekių gamybos procesu (pvz., organiškai užauginta).

Reikalavimai dėl ketinamų įsigyti prekių gamybos procese dirbančių darbuotojų darbo sąlygų negali būti įtraukiami į technines specifikacijas, nes jie nėra techninės specifikacijos Pirkimo direktyvų kontekste. Tačiau tam tikromis sąlygomis jie gali būti įtraukti į sutarties vykdymo nuostatas⁵¹.

Etiškos prekybos prekių ketinančios įsigyti perkančiosios organizacijos negali tiesiog „iškirpti“ visų

techninių specifikacijų iš parengtų etiškos prekybos etikečių/ženklavimo⁵² ir „įklijuoti“ jų į savo vykdymų pirkimų technines specifikacijas, o tuo labiau numatyti konkretų etiškos prekybos prekės etiketę ar sertifikatą. Vietoj to, jos turėtų pažvelgti į kiekvieną dalį kriterijų, apibrėžiančių etiškos prekybos etiketes ar ženklavinimą, ir privalo naudotis tik susijusiais su jų pirkimo sutarties turiniu. Perkančiosios organizacijos gali nustatyti, kurios etiškos prekybos etiketės/ženklavinimas laikomi atitinkančiais šiuos kriterijus, tačiau privalo visada leisti panaudoti ir kitas įrodymo priemones. Pasiūlymus teikiantieji turi turėti galimybę įrodyti, kad jie atitinka pateiktus reikalavimus arba pateikdami atitinkamas etiškos prekybos etiketes/ženklavinimą, arba kitomis priemonėmis.

- b) **Į sutarties vykdymo sąlygas** galima įtraukti ir tvarumo kriterijus (įskaitant socialinius), su sąlyga, kad jie susiję su atitinkamos sutarties vykdymu⁵³ (pvz., sutarties vykdyme dalyvaujantiems darbuotojams užtikrinamas minimalus atlyginimas ir padoringos darbo sąlygos) ir *mutatis mutandis* atitinka kitus reikalavimus, nurodytus ankstesniame a punkte ir, apskritai, sąlygas, nurodytas šio vadovo skirsnyje „Taisyklės, reglamentuojančios sutarties vykdymo nuostatas“.

Pavyzdžiai:

Jei perkančioji organizacija ketina įsigyti etiškos prekybos kavos ar vaisių, ji, pavyzdžiui, gali į viešojo pirkimo sutarties vykdymo sąlygas įrašyti nuostatą, reikalaujančią tiekėjo mokėti gamintojui tokią sumą, kuri leidžia jam padengti savo tvarios gamybos sąnaudas, t. y. mokėti prideramus atlyginimus ir suteikti tinkamas sąlygas atitinkamiems darbuotojams taikyti aplinkai draugiškus gamybos metodus ir tobulinti gamybos procesą ir darbo sąlygas.

Vokietija: Diuseldorfas

Šiaurės Reino-Vestfalijos Diuseldorfio miesto Įsakymo dėl viešųjų pirkimų 7.3 straipsnis (*Vergabeordnung für die Stadtverwaltung Düsseldorf*) dėl sutarčių vykdymo numato, kad „negali būti tiekiamos jokios prekės, kurių gamyboje išnaudojamas vaikų darbas. Tai gali įrodyti nepriklausomas sertifikavimas (pavyzdžiui, Transfair ar Rugmark antspaudas). Jei atitinkamai prekei sertifikavimas netaikomas, priimtina deklaracija, kuria patvirtinama, kad priimamos papildomos sutarties nuostatos, taikomos darbams atlikti ir priimamos papildomos sutarties nuostatos pagal Įsakymą dėl viešųjų pirkimų sutarčių įsigyti prekes ir paslaugas sudarymo.“

⁴⁸ Pagal Direktyvos 2004/18/EB 53 straipsnį ir Direktyvos 2004/17/EB 55 straipsnį.

⁴⁹ Daugiau žr. skirsnį „Sutarties reikalavimų apibrėžimas“.

⁵⁰ Suprantama, kad techninės specifikacijos turi būti apibrėžtos nediskriminuojant.

⁵¹ Žr. tolesnę pastraipą b) apie sutarties vykdymo sąlygas dėl tvarumo principą tenkinančių prekių tiekimo ir bendrąjį skirsnį „Taisyklės, reglamentuojančios sutarties vykdymo nuostatas“.

⁵² Kadangi tam tikros šių etiškos prekybos etikečių/ženklavimo specifikacijos gali būti nesusietos su sutarties dalyku. Taigi įtraukiant juos į kvietimo dalyvauti viešojo pirkimo konkurso specifikacijas būtų prieštaraujama Pirkimo direktyvų principams.

⁵³ Į sutarties vykdymo sąlygas įtrauktos sąlygos neprivalo būti susijusios su sutarties dalyku, o tik su sutarties vykdymu.

5. Socialinių gamybos metodų ir procesų aspektų vertinimas

Tai, iš ko prekė pagaminta ir kaip ji pagaminta, gali reikšmingai paveikti jos socialinę įtaką. Pagal Pirkimo direktyvas, apibrėžiant technines specifikacijas, galima aiškiai atsižvelgti į gamybos metodus⁵⁴.

Pavyzdys:

Viešųjų pirkimų darbų sutarčių techninėse specifikacijose gali būti išvardyti techniniai reikalavimai, kurių tikslas – išvengti nelaimingų atsitikimų statybvietėje. Tokios priemonės (įskaitant, pavyzdžiui, specialų žymėjimą ant stulpų, pavojingų produktų laikymo sąlygas ar įrangos transportavimo maršrutus) yra konkursui pateikto projekto dalis.

Paskelbusi viešąjį maitinimo paslaugų pirkimą ir siekdama pagerinti pacientų gerovę, perkančioji organizacija gali savo techninėse specifikacijose reikalauti, kad maistas turi būti gaminamas pagal tam tikrą metodiką, atitinkančią konkrečių pacientų kategorijų mitybos ir medicininius reikalavimus.

Tačiau dėl to, kad visos techninės specifikacijos turi sietis su sutarties turiniu, perkančioji organizacija gali įrašyti tik tuos socialinius reikalavimus, kurie taip pat siejasi su sutarties turiniu.

6. Negalia ir techninės specifikacijos

Pirkimo direktyvose⁵⁵ numatyta, kad pirkimo dokumentuose išdėstytose techninėse specifikacijose turėtų būti aptartas prieigos prie darbų, prekių ir paslaugų, kurie yra sutarties dalykas, klausimas. Direktyvos 2004/18/EB 23 straipsnio 1 dalyje teigiama, kad „Visais įmanomais atvejais ... techninės specifikacijos turėtų būti apibrėžtos taip, kad jose būtų atsižvelgta į asmenų su negalia kriterijus arba į visiems vartotojams tinkamą projektą“. Kaip kalbėta anksčiau, atitinkamoje teisėje išdėstyti privalomi nacionaliniai reikalavimai dėl „prieinamumo visiems“ turi būti atspindėti sutarties dalyke. Būtina, kad viešajam pirkimui vadovaujantys asmenys būtų susipažinę su šiais konkrečiais nacionaliniais reikalavimais dėl prieinamumo ir pritaikymo visiems, ir kad jie būtų visiškai įtraukti į konkurso dokumentus, visų pirma kaip techninės specifikacijos.

Pavyzdys:

Italija: Pagal Stanca įstatymą visi visuomeniniai interneto tinklalapiai privalo būti prieinami. Įstatyme nurodomi reikalavimai, taikomi viešiesiems interneto tinklalapių pirkimams. „4/2004 įstatymo technines sąlygas reglamentuojantį potvarkį“ daugiausia sudaro priedai, kuriuose nurodyti techniniai žiniatinklio prieigos reikalavimai, tinklalapių vertinimo metodika ir prieinamos programinės ir techninės įrangos reikalavimai. Pirminis šių grupių įkvėpimo šaltinis buvo W3C konsorciumo žiniatinklio prieinamumo iniciatyva ir teigiama patirtis įgyvendinant JAV reabilitacijos įstatymo 508 dalį. CNIPA (Nacionalinis viešojo administravimo informatikos centras) yra atsakingas už didelę įtaką turinčių IRT viešųjų pirkimų vertinimą ir įsitikina, ar į tokių pirkimų sąlygas įtraukiami teisės aktuose nurodyti reikalavimai. Atsakomybę už įstatymo įgyvendinimo stebėseną 4/2004 įstatymas priskiria Ministrų Tarybos pirmininkui (Inovacijų ir technologijų departamentas) ir CNIPA. 2006 m. penkiolika stambių viešųjų pirkimų projektų (kurių vertė – 71 milijonas EUR) buvo įvertinti ir jų sudarytojams buvo pasiūlyta patikrinti, ar projektai atitinka prieinamumą reglamentuojančius įstatymus. Dauguma projektų, kuriuos vykdė 10 skirtingų centrinių administracijų, buvo susiję su žiniatinkliu ir techninės įrangos įsigijimu.

⁵⁴ Direktyvos 2004/18/EB VI priedas ir Direktyvos 2004/17/EB XXI priedas.

⁵⁵ Direktyvos 2004/18/EB 23 straipsnio 1 dalis ir Direktyvos 2004/17/EB 34 straipsnio 1 dalis.

Kiekvienai perkančiajai organizacijai sudėtinga būti visų socialinių sričių žinove. Visoms perkančiosioms organizacijoms svarbu nepamiršti, kad praktika kai kuriose ES nepriklausančiose šalyse galėtų palengvinti jų darbą prieinamumo standartų srityje. JAV Reabilitacijos įstatymo 508 dalyje reikalaujama, kad federalinės valdžios institucijos, vykdančios viešuosius pirkimus, atitinkamų procedūrų metu laikytųsi prieinamumo standartų – reikalavimas pasiekė ir įvairias ES valstybes nares

ir turėjo įtakos pramonės praktikai. Europos Sąjungoje Europos Komisija paskelbė du standartizavimo įgaliojimus, siekiant, kad būtų atitinkamai laikomasi Europos prieinamumo reikalavimų informacinių ir ryšio technologijų (IRT) prekių ir paslaugų⁵⁶ ir urbanistinės aplinkos pritaikymo⁵⁷ viešuosiuose pirkimuose. 376 įgaliojimo pirmojo etapo rezultatai jau paskelbti; juose įvardijami prieinamumo standartai ir įvairūs metodai, kaip įvertinti, ar tų standartų laikomasi, kai įsigyjama IRT⁵⁸.

Sutarties reikalavimų apibrėžimas techninėse specifikacijose – GLAUSTAI

Suformuluokite aiškias ir tikslias technines specifikacijas. Įsitinkite, ar specifikacijos siejasi su sutarties dalyku, atspindi visus atitinkamus socialinius reikalavimus ir yra skaidrios ir nediskriminuojančios.

Rengdami specifikacijas, remkitės kitų perkančiųjų organizacijų gerąja praktika. Pasinaudokite savo kontaktais gauti ir dalytis informacija.

Siekdami pritraukti daugiau inovatyvių ir socialiai atsakingų pasiūlymų, formuluokite našumu grindžiamas ar funkcines specifikacijas. Pamažytikite, galbūt verta atsižvelgti į socialinius gamybos ir apdorojimo metodų aspektus.

Jei nesate tikri dėl to, ar tikrai egzistuoja socialiai atsakingos prekės ir paslaugos, kokios jų kainos ir kokia kokybė, paprašykite konkurso dalyvių pateikti socialiai atsakingus variantus.

Jei įmanoma, pagalvokite apie tai, kad galėtumėte rezervuoti sutartį globojamoms darbo grupėms ar suteikti sąlygas tokioms sutartims būti vykdomoms globojamų įdarbinimo programų kontekste.

Įsitinkite, ar visi norimi rezultatai nurodyti – vėliau nebegalima bus jų įrašyti.

⁵⁶ Europos Komisija, Standartizacijos įgaliojimas skirtas Europos standartizacijos komitetui (CEN), Europos elektrotechnikos standartizacijos komitetui (CENELEC) ir Europos telekomunikacijų standartų institutui (ETSI) pagal Europos prieinamumo reikalavimus, taikomus IRT produktų ir paslaugų viešiesiems pirkimams, M/376 EN 2005 m. gruodžio 7 d.

⁵⁷ Europos Komisija, Standartizacijos įgaliojimas skirtas Europos standartizacijos komitetui (CEN), Europos elektrotechnikos standartizacijos komitetui (CENELEC) ir Europos telekomunikacijų standartų institutui (ETSI) pagal Europos prieinamumo reikalavimus, taikomus viešiesiems pirkimams dėl urbanistinės aplinkos pritaikymo, M/420 EN 2007 m. gruodžio 21 d.

⁵⁸ Europos prieinamumo reikalavimai, taikomi IRT prekių ir paslaugų viešiesiems pirkimams (Europos Komisijos įgaliojimas M 376, 1 etapas); CEN/BT WG 185 and CLC/BT WG 101-5, ataskaita dėl „Prieinamumo reikalavimų atitikties įvertinimo sistemų ir schemų“.

B. Tiekėjų, paslaugų teikėjų ir rangovų pasirinkimas

Atrankos kriterijai pabrėžia bendrovės sugebėjimą įvykdyti sutartį, dėl kurios bendrovė konkuruoja. Pirkimo direktyvose yra dvi pasirinkimo taisyklių grupės: pašalinimo kriterijai ir taisyklės dėl techninio ir ekonominio pajėgumo.

1. Pašalinimo kriterijai

Pirkimo direktyvose pateikiami išsamūs sąrašai atvejų, kai asmeninė kandidato ar konkurso dalyvio situacija gali prisidėti prie jo pašalinimo iš viešojo pirkimo procedūros⁵⁹. Kai kurie iš šių trūkumų gali būti socialinio pobūdžio. Pavyzdžiui, kandidatai ar konkurso dalyviai gali būti pašalinti:

- jei nesugeba sumokėti socialinių įmokų⁶⁰; arba
- kai ūkio subjektas „galutiniu teismo sprendimu (turinčiu *res judicata* galią pagal teisinės valstybės nuostatas) buvo pripažintas kaltu ir taip paveikė savo profesinę veiklą“⁶¹ arba pripažintas kaltu „dėl ypač netinkamo savo profesinių pareigų atlikimo (įrodyta bet kokiomis priemonėmis, kurias galėjo pademonstruoti perkančiosios organizacijos)⁶², remiantis sąvoka „ypač netinkamas profesinis elgesys“, kaip ji apibrėžta nacionaliniuose teisės aktuose⁶³;

⁵⁹ Direktyvos 2004/18/EB 45 straipsnis ir Direktyvos 2004/17/EB 53 straipsnio 3 dalis ir 54 straipsnio 4 dalis. Kai kuriais ypač nusikalstamos veiklos atvejais gali būti privaloma pašalinti konkurso dalyvius.

⁶⁰ Direktyvos 2004/18/EB 45 straipsnio 2 dalies e punktas.

⁶¹ Direktyvos 2004/18/EB 45 straipsnio 2 dalies c punktas.

⁶² Direktyvos 2004/18/EB 45 straipsnio 2 dalies d punktas.

⁶³ „Ypač netinkamas profesinių paslaugų atlikimas“ dar nėra apibrėžtas Europos teisės aktuose ar ES precedentinėje teisėje. Dėl to valstybės narės gali apibrėžti šią sąvoką savo nacionalinės teisės aktuose ir nuspresti, ar tam tikrų socialinių įsipareigojimų nesilaikymas yra laikomas ypač netinkamu profesinių paslaugų atlikimu.

Kas yra leidžiama – keli pavyzdžiai

- Pašalinti konkurso dalyvį, kuris pripažintas kaltu teismo sprendimu, turinčiu *res judicata* galią, dėl to, kad nesilaikė nacionalinių teisės aktų, draudžiančių nelegalų darbą, nacionalinių įstatymų dėl saugos ir sveikatos darbe arba nacionalinių įstatymų, draudžiančių įvairaus pobūdžio diskriminaciją (dėl rasės, lyties, negalios, amžiaus, religinių įsitikinimų ir pan.).
- Pašalinti konkurso dalyvį, kuris nepritaikė lygiateisiškumo politikos, kaip kad reikalaujama pagal valstybės narės nacionalinius teisės aktus tos šalies, kurioje įsteigta perkančioji organizacija, su sąlyga, kad teisės aktų nesilaikymas yra laikomas ypač netinkamu profesiniu elgesiu minėtoje valstybėje narėje.

Kas nėra leidžiama – pavyzdys

- Pašalinti potencialų konkurso dalyvį dėl jo politinių ar asmeninių įsitikinimų, nesusijusių su profesiniu elgesiu.

2. Techninis pajėgumas⁶⁴

Atrankos procesas įpareigoja perkančiąsias organizacijas įvertinti kandidatų pajėgumą atitikti sutartyje nurodytus reikalavimus. Pirkimo direktyvose pateiktas išsamus sąrašas techninio pajėgumo pasirinkimo kriterijų, kuriuos galima taikyti grindžiant sprendimą dėl kandidatų pasirinkimo. Taigi, pasirinkimo kriterijai, kurie skiriasi nuo Pirkimo direktyvose išdėstytų, jų neatitinka.

Pavyzdys:

„Beentjes“ bylos atveju* Teismas nusprendė, kad nuostata įdarbinti ilgai nedirbančius asmenis neturėjo jokio ryšio su tuo, kaip buvo tikrinamas konkurso dalyvių tinkamumas, atsižvelgiant į jų ekonominę ir finansinę situaciją bei jų technines žinias ir gebėjimus (28 nutarties straipsnis)**.

* TT nutartis 1988 m. rugsėjo 20 d. byloje 31/87.

** Tačiau į sutarties vykdymo sąlygas gali būti įrašytas reikalavimas įdarbinti seniai nedirbančius asmenis, su sąlyga, kad tai atitinka ES taisykles, taikomas sutarties vykdymo metu (daugiau informacijos žr. skirsnį „Sutarties vykdymas“).

⁶⁴ Šiame vadove nenagrinėjami ekonominės ir finansinės padėties pasirinkimo kriterijai, atsižvelgiant į tai, kad dėl informacijos, kurios reikia norint įvertinti konkurso dalyvių ekonominę ir finansinę padėtį, pobūdžio, į jų sąrašą neįmanoma įtraukti socialinių aplinkybių.

Be to, pasirinkimo kriterijai turi būti nediskriminuojantys, proporcingi ir susiję su sutarties dalyku.

Siekiant sukurti tokią sąsają, socialiniai aspektai gali būti įrašyti į techninius pasirinkimo kriterijus **tik tada**, jei sutarties vykdymas reikalauja specifinių žinių ir patirties socialinėje sferoje. Priklausomai nuo sutarties dalyko, perkančioji organizacija gali nagrinėti įvairius kandidatų techninio pajėgumo aspektus:

- Perkančioji organizacija samdo ar turi prieigą prie darbuotojų, turinčių reikiamų žinių ir patirties, kad galėtų spręsti socialinius sutarties klausimus (pvz., išsilavinusių darbuotojų ir konkrečios vadovavimo patirties sudarant sutartį dėl vaikų lopšelio steigimo arba inžinierių ir architektų, turinčių kvalifikaciją prieinamumo srityje, jei pasirašoma sutartis dėl visuomeninio pastato statymo)?
- Ar perkančioji organizacija turi savo nuosavybėje ar turi prieigą prie techninės įrangos, kurios reikia socialinei apsaugai užtikrinti (pvz., vyresnio amžiaus žmonėms reikalinga įranga, sudarant sutartį dėl senelių namų valdymo)?
- Ar perkančioji organizacija turi atitinkamų specializuotų techninių gebėjimų, apimančių socialinius aspektus (pvz., kai sudaroma sutartis įsigyti kompiuterinės techninės įrangos, įskaitant ir prieinamumo reikalavimus asmenims su negalia)?

Techninio ūkio subjektų pajėgumo įrodymai gali būti pateikiami kaip viena ar kelios išsamios priemonės, nurodytos Direktyvoje⁶⁵, pavyzdžiui:

- anksčiau įvykdytų sutarčių įrodymai, nurodant dalyvaujančius techninius darbuotojus ir technines institucijas;
- techninio pajėgumo, naudoto įgyvendinant sutartį, ir atitinkamų rangovo įgyvendintų priemonių aprašymas;
- rangovo darbuotojų išsilavinimas ir profesinė kvalifikacija (tai labai svarbu sutartyse, kuriomis siekiama įgyvendinti tik socialinius uždavinius atsižvelgiant į tinkamą darbuotojų mokymą);
- informacija apie paslaugų teikėjo personalą ir vadovaujančių darbuotojų skaičius;
- detali informacija apie sutarties dalis, kurioms gali būti taikoma subranga.

Turi būti pasiekta pusiausvyra tarp perkančiosios organizacijos poreikio turėti pakankamai įrodymų, kad rangovas sugebės įvykdyti sutartį ir poreikio vengti apsunkinti rangovus pernelyg dideliais reikalavimais.

Tiekėjų, rangovų ir paslaugų teikėjų pasirinkimas – GLAUSTAI

Apsvarstykite potencialių rangovų galimybę įvykdyti konkrečią sutartį. Nustatykite pasirinkimo kriterijus pagal išsamius Pirkimo direktyvoje pateiktus sąrašus.

Sutarčiai reikia socialinių gebėjimų ar pajėgumų (pvz., konkrečių įgūdžių, mokymo ar tinkamos įrangos, kad galima būtų imtis socialinių sutarties aspektų)? Jei taip, įrašykite socialinius kriterijus, kad parodytumėte, jog įvykdyti sutartį reikia turėti techninio pajėgumo.

Techninio pajėgumo vertinimas turi būti susijęs su kandidato sugebėjimu įvykdyti sutartį.

Jei reikia, išnagrinėkite tiekėjų profesinius pasiekimus panašių sutarčių vykdymo atvejais, atsižvelgdami į reikiamus socialinius standartus. Apsvarstykite galimybę pašalinti konkurso dalyvius, jei tenkinamos Pirkimo direktyvų sąlygos dėl tokio pašalinimo.

⁶⁵ Direktyvos 2004/18/EB 48 straipsnis.

C. Sutarties pasirašymas

1. Bendrosios sutarties pasirašymo kriterijų formulavimo ir sutarčių pasirašymo taisyklės

Socialiniai sutarties pasirašymo kriterijai gali būti taikomi, jei jie⁶⁶:

- yra susiję su sutarties dalyku;
- nesuteikia perkančiajai organizacijai neribotos laisvės rinktis;
- yra aiškiai paminėti skelbime apie pirkimą ir konkurso dokumentuose; ir
- atitinka pagrindinius ES teisės principus.

Vertindama konkursinių pasiūlymų kokybę ir sprendama, kuris konkursinis pasiūlymas geriausias, perkančioji organizacija remiasi iš anksto nustatytais ir paskelbtais sutarties pasirašymo kriterijais. Pagal Pirkimo direktyvas perkančioji organizacija turi dvi galimybes: ji gali arba lyginti pasiūlymus tik pagal kainą⁶⁷, arba nuspręsti pasirašyti sutartį su „ekonomiškai naudingiausio“ ar geriausią vertę pagal kainą siūlančio pasiūlymo autoriais, o tai reiškia, kad į kitus sutarties pasirašymo kriterijus bus atsižvelgta po kainos.

Kadangi „ekonomiškai naudingiausias pasiūlymas“ (MEAT) arba geriausios vertės pagal kainą pasiūlymas visada apima kelias kriterijų dalis, tarp jų gali būti ir socialinių kriterijų. Iš tiesų, neišimtiniai Pirkimo direktyvose

pateiktų pavyzdžių sąrašė⁶⁸, suteikiančiame galimybę perkančiosioms organizacijoms nustatyti ekonomiškai naudingiausią konkursinį pasiūlymą, yra kokybė, kaina, techninis vertingumas, estetiškos ir funkcinės charakteristikos, socialinės charakteristikos, eksploatavimo sąnaudos, jų efektyvumas, aptarnavimas po pardavimo, techninė pagalba, pristatymo data, pristatymo laikotarpis ir baigimo trukmė.

Kadangi geriausias pasiūlymas bus įvardytas remiantis keliomis skirtingomis kriterijų dalimis, perkančioji organizacija gali pasinaudoti keliais metodais ir palyginti bei pasverti įvairias kriterijų dalis. Jos apima matricinių palyginimų, sąlyginių svorių ir Bonus-malus sistemas. Perkančiųjų organizacijų pareiga – suformuluoti ir paskelbti sutarties sudarymo kriterijus ir santykinį svorį, suteikiamą kiekvienam jų, kad pasiūlymus teiksiantys konkurso dalyviai rengdami pasiūlymus turėtų galimybę su jais susipažinti.

Atskiri kriterijai, kuriais remiantis bus nustatomas ekonomiškai naudingiausias arba geriausios vertės pagal kainą pasiūlymas, turės būti suformuluoti taip, kad:

- jie būtų susieti su sutarties dalyku, kurį planuojama įsigyti (kaip aprašyta techninėse specifikacijose).

Techninėse specifikacijose apibrėžiamas reikiamo sutarties įvykdymo lygis (pvz., prieinamumo standartai techninėse specifikacijose). Tačiau perkančioji organizacija gali nuspręsti, kad bet kuriai prekei ar paslaugai, viršijančiai minimalų lygį, vertinimo etape gali būti skiriami papildomi taškai. Pavyzdžiui, kai minimas prieinamumo standartas, sakyme, prie žiniatinklio kaip **UNE 139803** 'Requisitos de accesibilidad para contenidos Web' (Ispanija) atveju, reikiamą lygį galima atitikti pagal tris pakopas: A, AA arba AAA. Pasiūlymui, kuris atitinka aukščiausią pakopą, gali būti skiriami papildomi taškai.

⁶⁶ Daugiau informacijos apie toliau pateiktas sąlygas žr. kitą skirsnį „Konkurso pasiūlymų atrankos ir sutarčių sudarymo kriterijams taikomos sąlygos“. Taip pat žr. Direktyvos 2004/18/EB 1 ir 2 konstatuojamąsias dalis ir Direktyvos 2004/17/EB 1 ir 9 konstatuojamąsias dalis;

⁶⁷ Tais atvejais, kai sutartis pasirašoma remiantis žemiausios kainos kriterijumi, negalėjimas atsižvelgti į kitus sutarties pasirašymo kriterijus (pavyzdžiui, kokybę ar socialines aplinkybes) iki tam tikro lygio gali būti kompensuojamas į sutarties technines specifikacijas įtraukiant aukštos kokybės standartus (taip, kad pasiūlymų atrankos sutarčių sudarymui pasirašyti metu bus vertinami tik visus kokybinius standartus atitinkantys pasiūlymai) arba įtraukiant socialines aplinkybes (atsižvelgiant į jų pobūdį) į sutarties technines specifikacijas (jei tokios aplinkybės yra susijusios su sutarties dalyku) arba į sutarties vykdymo sąlygas (jei jos susijusios tik su sutarties vykdymu).

⁶⁸ Direktyvos 2004/18/EB 53 straipsnis ir 46 konstatuojamoji dalis.

Kas yra leidžiama – keli pavyzdžiai

- Sudarant viešojo pirkimo sutartį dėl asmenų su negalia slaugos, sutarties pasirašymo kriterijuose galima atsižvelgti į reikalavimus, susijusius su specifinių kiekvienos kategorijos vartotojų poreikių tenkinimu (pvz., paslaugos asmeninimas priklausomai nuo vartotojų amžiaus, lyties ar socialinių problemų ir pan.).
- Sudarant viešojo pirkimo sutartį dėl įdarbinimo testų ir paslaugų viešajam sektoriui, perkančioji organizacija gali prašyti konkurso dalyvių užtikrinti, kad įdarbinimo testai būtų sudaryti, o paslaugos būtų teikiamos taip, kad būtų užtikrintas visų dalyvių lygiateisiškumas, nepriklausomai nuo jų amžiaus, lyties, etninės kilmės ar religinės priklausomybės.
- Sudarant viešojo pirkimo sutartį dėl programinės ir techninės kompiuterinės įrangos įsigijimo, sutarties pasirašymo kriterijai gali būti papildyti sąlyga, kad tam tikras taškų skaičius bus skiriamas atitinkamoms asmenų su negalia grupėms pagal pasiūlytus prieinamumo lygius ar konkrečias prieinamumo savybes. Kalbama apie tai, ar, pavyzdžiui, prekė arba paslauga prieinama silpnaregiams ar akliems asmenims, kurtiems ar klausos sutrikimų turintiems asmenims, asmenims su sutrikusia psichine raida ar sutrikusia koordinacija ir pan.

Kas nėra leidžiama – pavyzdys

- Taikyti sutarties pasirašymo kriterijus, susijusius su tuo, kad rangovas įsigyja įrangą vietinėje rinkoje (pavyzdžiui, statyti ligoninę), kad paskatintų naujų darbo vietų vietinėje rinkoje kūrimą. Pirmiausia bet koks panašus kriterijus nėra susijęs su sutarties dalyku (ligoninės statyba). Antra, šis kriterijus yra diskriminuojantis, nes jis suteikia vietos rinkoje įrangą perkančioms konkurso dalyviams netinkamą pranašumą prieš kitus konkurso dalyvius, perkančius įrangą kitur.
- Taikyti paskutiniu momentu paskelbtus ir į konkurso dokumentus neįrašytus sutarties pasirašymo kriterijus.
- Taikyti sutarties pasirašymo kriterijus, galinčius suteikti perkančiajai organizacijai pernelyg didelę veiksmų laisvę. Pavyzdžiui, sudarant sutartį dėl IT įrangos įsigijimo, sutarties pasirašymo kriterijus, nurodantis, kad konkurso dalyviai gali gauti papildomai nuo 1 iki 20 taškų už techninius privalumus, susijusius su siūlomų prekių prieinamumu, nenurodant parametrų ar charakteristikų, į kurias perkančioji organizacija atsižvelgs, skirdama konkretų taškų skaičių kiekvienu atveju, gali suteikti perkančiajai organizacijai pernelyg didelę veiksmų laisvę vertinant konkurso dalyvių techninius privalumus.

- Taip konkursiniai pasiūlymai gali būti vertinami pagal jų ekonominius ir kokybinius kriterijus kaip visuma, ir tada nustatoma, kuriuo pasiūlymu siūloma geriausia vertė pagal kainą⁶⁹. Praktiškai tai reiškia, kad nebūtinai kiekvienas sutarties pasirašymo kriterijus turi būti aukštesnis, kad perkančioji organizacija pasirinktų būtent tą pasiūlymą, nes įvertinti kartu visi sutarties pasirašymo kriterijai (t. y. ekonominiai ir socialiniai) turi suteikti perkančiajai organizacijai galimybę įvardyti pasiūlymą, kuriuo siūloma geriausia vertė pagal kainą.

1.1. Sąlygos, taikomos sutarties pasirašymo kriterijams konkurso pasiūlymų nagrinėjimo etape

Pirkimo direktyvos aiškiai leidžia į sutarties pasirašymo kriterijų sąrašą įtraukti socialinius aspektus. Šie teisės

aktai grindžiami TT precedentine teise. Pagrindinė taisyklė dėl socialinių sutarties pasirašymo kriterijų kyla iš bylų C-513/99 („Concordia Bus“) ir C-448/01 („Wienstrom“) bei iš Pirkimo direktyvų, kuriose apie nutartį konkrečiai kalbama pirmoje konstatuojamojoje dalyje. Visi sutarties pasirašymo kriterijai privalo atitikti anksčiau c 1 skirsnyje minėtas sąlygas⁷⁰.

(a) Sutarties pasirašymo kriterijai turi būti susieti su sutarties dalyku

Tai pagrindinis reikalavimas. Taip užtikrinama, kad sutarties pasirašymo kriterijai yra susiję su perkančiosios organizacijos poreikiais, kaip apibrėžta sutarties dalyke. Savo nutartyje „Wienstrom“ byloje⁷¹ TT pateikė papildomos informacijos, kaip reikia interpretuoti sąsają su sutarties dalyku.

⁶⁹ Žr. Direktyvos 2004/18/EB 46 konstatuojamąją dalį ir Direktyvos 2004/17/EB 55 konstatuojamąją dalį.

⁷⁰ TT nutartis byloje C-513/99. Šioje nutartyje kalbama apie su aplinka susijusius sutarties sudarymo kriterijus, tačiau tie patys principai gali būti taikomi *mutatis mutandis* su socialinėmis aplinkybėmis susijusiems viešųjų pirkimų sutarčių sudarymo principams.

⁷¹ TT nutartis byloje C-448/01.

Pavyzdžiai:

„Wienstrom“ byla: Šioje byloje TT nutarė, kad viešajame elektros energijos tiekimo pirkime, kriterijus, susijęs tik su elektros energijos, gaminamos iš atsinaujinančių šaltinių, kiekiu, viršijančiu tikėtiną perkančiosios organizacijos vartojimo lygį (kas yra sutarties dalykas), negali būti laikomas klausimu, susijusiu su sutarties dalyku. Siekiant įtvirtinti minėtą sąsają su sutarties dalyku, kriterijus, susijęs tik su elektros energijos, gaminamos iš atsinaujinančių šaltinių, kiekiu turėjo būti siejamas tik su elektros energija, efektyviai tiekiamai perkančiajai organizacijai.

Sutartis dėl darbų įsigijimo: Sutarties, į kurią įtraukiami socialiniai aspektai, atveju, kai sudaroma statybos darbų sutartis, kurios dalykas yra mokyklos statyba, sutarties pasirašymo kriterijus, kuriuo vertinama, kiek rangovas skirs pinigų vietos bedruomenei ne pagal sutartį, yra teisiškai draudžiamas, nes jis nebus susijęs su sutarties dalyku.

(b) Sutarties pasirašymo kriterijai privalo būti konkretūs ir objektyviai įvertinami kiekybiškai

TT nutarė, kad, remiantis ankstesniais TT sprendimais, sutarties pasirašymo kriterijai niekada negali suteikti perkančiosioms organizacijoms pernelyg didelės pasirinkimo laisvės. Jie privalo apriboti pasirinkimo laisvę nustatant konkrečius, su preke susijusius ir išmatuojamus kriterijus arba, TT žodžiais tariant, „pakankamai konkrečius ir objektyviai įvertinamus kiekybiškai“ kriterijus. TT pateikė detalesnį „Wienstrom“ ir „Concordia Bus“ bylų išaiškinimą⁷².

⁷² Abiejose bylose kalbama apie su aplinka susijusius sutarties sudarymo kriterijus, tačiau minėtomis nutartimis grindžiami principai gali būti taikomi *mutatis mutandis* su socialinėmis aplinkybėmis susijusiems viešųjų pirkimų sutarčių sudarymo principams.

Pavyzdžiai:**Sutarties pasirašymo kriterijai nebuvo pakankamai aiškūs ir objektyvūs „Wienstrom“ byloje:**

„Wienstrom“ byloje TT nustatė, kad, siekdama suteikti visiems konkurso dalyviams vienodas sąlygas, perkančioji organizacija, sudarydama savo konkurso sąlygas, turi suformuluoti savo sutarties sudarymo kriterijus taip, kad „visi pakankamai gerai informuoti ir gerai dirbantys konkurso dalyviai juos suprastų vienodai“. Dar vienas būtino sutarties pasirašymo kriterijų aiškumo ir išmatuojamumo aspektas, TT žodžiais tariant, buvo tai, kad perkančioji organizacija gali nustatyti tik tuos kriterijus, kuriais remiantis konkurso dalyvių pateikta informacija gali būti patikrinta.

Sutarties pasirašymo kriterijų konkretumas ir išmatuojamumas „Concordia Bus“ byloje:

„Concordia Bus“ byloje prieš vertinant konkursinius pasiūlymus, Helsinkio bendruomenė apsisprendė ir paskelbė papildomų taškų už tam tikrus triukšmo ir emisijos lygius skyrimo sistemą^{**}. TT nutarė, kad tokia taškų skyrimo sistema buvo pakankamai konkreti ir išmatuojama.

* Šiuo atveju perkančioji organizacija nenurodė konkretaus laikotarpio, per kurį konkurso dalyviai turėtų nurodyti savo galimą pateikti kiekį.

** Šiuo atveju, be kitų dalykų, buvo paskirta papildomų taškų už „autobusų, kurių azoto oksido emisija yra mažiau nei 4 g/kWh (+ 2,5 taškų už autobusą) ar mažiau nei 2 g/kWh (+ 3,5 taškų už autobusą) ir kurių išorinio triukšmo lygis yra mažesnis nei 77 dB (+1 taškas už autobusą), naudojimas“.

(c) Sutarties pasirašymo kriterijai turėjo būti paskelbti anksčiau

Pirkimo direktyvos numato, kad skelbimuose apie pirkimą turi būti paminėta, ar perkančioji organizacija pasirašys sutartį su „žemiausios kainos“, ar su „ekonomiškai naudingiausiu“ pasiūlymu. Kriterijai, kuriais remiantis nustatomas ekonomiškai naudingiausias pasiūlymas, turi būti paminėti skelbime apie pirkimą arba bent jau konkurso dokumentuose.

(d) *Sutarties pasirašymo kriterijai turi atitikti ES teisę (įskaitant ESS pagrindinius principus)*

Paskutinė sąlyga, išvesta iš ESS ir Pirkimo direktyvų yra ta, kad sutarties pasirašymo kriterijai turi atitikti pagrindinius ES teisės principus.

TT aiškiai pabrėžė nediskriminavimo principą, iš kurio kyla kiti principai, tokie kaip laisvo prekių judėjimo ir įsisteigimo laisvės principai. Diskriminavimo klausimas buvo specialiai nagrinėtas „Concordia Bus“ byloje⁷³.

Pavyzdys:

Vienas „Concordia Bus“ išsakytų prieštaravimų buvo tas, kad Helsinkio bendruomenės nustatyti kriterijai buvo diskriminuojantys, nes Bendruomenei priklausanti autobusų bendrovė „HKL“ buvo vienintelė, turėjusi dujomis varomų autobusų, galėjusių atitikti nustatytus emisijos lygius. TT nutarė, kad vien tas faktas, kad vieną grupę įvairių perkančiosios organizacijos taikomų sutarties pasirašymo kriterijų galėjo atitikti tik nedidelis skaičius bendrovių, dar nedaro sąlygos diskriminuojančia. Taigi, norint nustatyti, ar buvo taikomas diskriminavimas, reikia atsižvelgti į visus bylos faktus.

1.2. „Papildomas kriterijus“

C-225/98 byloje TT laikėsi nuomonės, kad perkančiosios organizacijos gali pasirašyti sutartį remdamosi sąlyga, susijusia su, pavyzdžiui, nedarbo lygio mažinimu, su sąlyga, kad tai atitinka visus ES teisės pagrindinius principus, **tačiau tik tais atvejais, kai valdžios institucijos turi svarstyti du ar daugiau vienodus konkursinius pasiūlymus**. Minėta valstybė narė laikė šią sąlygą **papildomu, nelemiamu kriterijumi** ir ėmėsi jį nagrinėti tik po to, kai konkursiniai pasiūlymai buvo palyginti remiantis sutarties pasirašymo kriterijais. Galiausiai, TT nutarė, kad svarstant dėl sutarties pasirašymo, nedarbo lygio mažinimo kriterijus negali turėti jokios tiesioginės ar netiesioginės įtakos pasiūlymus teikiantiems konkurso dalyviams iš kitų ES valstybių narių ir tai turi būti aiškiai nurodyta skelbime apie pirkimą, kad potencialūs sutarties dalyviai galėtų žinoti, kad tokia sąlyga buvo.

Taigi, į nedarbo lygio mažinimo kriterijų (ir kitus su sutarties dalyku nesusijusius kriterijus) galima atsižvelgti sutarties pasirašymo etape tik kaip į „papildomą kriterijų“, kad būtų galima pasirinkti vieną iš dviejų vienodų konkursinių pasiūlymų. Visi kiti sutarties pasirašymo kriterijai (išskyrus papildomą kriterijų) turi būti susiję su sutarties dalyku, remiantis 2001 m. TT nutartimi „Wienstrom“ byloje⁷⁴ (žr. pirmiau).

⁷³ TT nutartis byloje C-513/99.

⁷⁴ TT nutartis byloje C-448/01.

2. Elgesys su „nepagrįstai mažų kainų pasiūlymais“

Pagal Pirkimo direktyvas, jei perkančiosios organizacijos mano, kad konkursiniame pasiūlyme pateikta neįprastai žema kaina, prieš galėdamos atmesti tokį pasiūlymą, jos turi paprašyti išaiškinimo. Direktyvose sakoma, kad tokie išaiškinimai gali būti paremti (be kitų veiksnių) „nuostatų dėl darbo saugos ir darbo sąlygų, galiojančių darbo atlikimo, paslaugų teikimo ar prekių tiekimo vietoje“ laikymusi⁷⁵. Taigi, Pirkimo direktyvose nepagrįstai mažos kainos klausimas konkrečiai siejamas su darbo saugos ir darbo sąlygų klausimais. Tokia praktika, kai ignoruojamas juridinis reikalavimas pasirūpinti tinkamomis darbo sąlygomis, gali paskatinti *nesąžiningą* konkurenciją.

Pavyzdžiai:

Prancūzija: Ville d'Angers pastebėjo, kad valymo sektoriaus darbuotojai dirba pagal sunkų jiems grafiką. Taigi, pasiūlymas, kuris atrodo ypač viliojantis dėl to, kad siūloma mažiau darbuotojų nei jų reikėtų išvalyti tam tikrą paviršiaus plotą pagal vidutinius rodiklius, bus laikomas nepagrįstai mažos kainos pasiūlymu ir atmetas, jei konkurso dalyvis nesugebės paaiškinti, kaip jis užtikrins tokią žemą kainą nepažeisdamas jokių jam taikomų įstatymų (pavyzdžiui, maksimalų darbo valandų per dieną skaičių reglamentuojantys įstatymai).

Pirkimo direktyvos nustato procedūras, kurias perkančioji organizacija turi patvirtinti prieš atmesdama konkursinį pasiūlymą, remdamasi tuo, kad jo kainos yra nepagrįstai žemos⁷⁶. Kiekvienas atvejis turi būti nagrinėjamas pagal savo privalumus; pasiūlymai negali būti atmetami savaime; konkurso dalyviai privalo turėti galimybę paneigti jiems iškeltus kaltinimus; nediskriminavimo nuostatos privaloma laikytis.

Kas leidžiama – pavyzdys

Konkurso dalyvis gali būti pašalintas, jei laikantis pirmiau minėtų Pirkimo direktyvų taisyklių atliktas tyrimas* iliustruoja, kad pateikto pasiūlymo kainos yra nepagrįstai žemos dėl to, kad konkurso dalyvis nesilaiko jam taikomų taisyklių dėl užimtumo užtikrinimo, socialinių įmokų mokėjimo ar apmokėjimo už viršvalandžius, darbo saugą ir nelegalaus darbo draudimo.

Kas nėra leidžiama – pavyzdys

Perkančioji organizacija negali visiškai ir savaime pašalinti jokio konkurso pasiūlymo, neatitinkančio konkrečios visų gautų konkursinių pasiūlymų vidutinės kainos (pvz., 80 %) proporcijos.

* Direktyvos 2004/18/EB 55 straipsnis ir Direktyvos 2004/17/EB 57 straipsnis.

Perkančioji organizacija gali raštu paprašyti pateikti išaiškinimą, kurį ji laiko nagrinėtiniu dėl nepagrįstai žemos kainos. Tai gali būti susiję su užimtumo užtikrinimu ir darbo sąlygomis. Regis nėra draudžiama prašyti konkurso dalyvio pateikti tokius duomenis. Darbo sąlygų atveju būtų tinkama, pavyzdžiui, prašyti profesinių sąjungų, kad jos pateiktų informaciją. Perkančiajai organizacijai gavus informacijos iš kitų šaltinių, tačiau jei Pirkimo direktyvos reikalauja „patikrinti tuos sudedamuosius elementus tariantis su konkurso dalyviu ir atsižvelgiant į pateiktus įrodymus“, tokio perkančiosios organizacijos atliekamo patikrinimo praktines taisykles nustato nacionalinė teisė, ir suprantama, kad tokios taisyklės turi leisti konkurso dalyviui paaiškinti savo poziciją.

Jei tyrimo metu išsiaiškinama, kad pasiūlyme pateiktos kainos yra nepagrįstai žemos, perkančioji organizacija gali tokį pasiūlymą atmesti (nors Pirkimo direktyvoje nesakoma, kad tai būtina). Tačiau valstybėse narėse, kuriose šiuo klausimu yra priimti teisės aktai, perkančiosios organizacijos gali būti įpareigosotos atmesti tokius konkursinius pasiūlymus.

⁷⁵ Direktyvos 2004/18/EB 55 straipsnio 1 dalies d punktas ir Direktyvos 2004/17/EB 57 straipsnio 1 dalies d punktas.

⁷⁶ Direktyvos 2004/18/EB 55 straipsnis ir Direktyvos 2004/17/EB 57 straipsnis.

3. Informacijos teikimas konkurso nelaimėjusiems dalyviams

Pasirašiusi sutartį, perkančioji organizacija privalo suteikti konkurso dalyviams grįžtamąjį ryšį. Tai puiki galimybė su konkurso nelaimėjusiais dalyviais aptarti bendrus klau-

simus, ypač pakalbėti apie perkančiosios organizacijos socialinių aspektų politiką. Jei dalyvis nelaimėjo konkurso iš dalies todėl, kad neatitiko socialinių kriterijų, galima konkrečiai paaiškinti, ką jis turėtų daryti, kad kitą kartą pasirodytų geriau.

Sutarties pasirašymas: pasiūlymo vertinimas – GLAUSTAI

Nustatykite sutarties pasirašymo kriterijus: tuo atveju, kai pasirenkamas „ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo“ variantas, atitinkami socialiniai kriterijai gali būti nustatyti kaip standartas, kuriuo remiantis galima būtų tarpusavyje palyginti socialiai atsakingus pasiūlymus, arba kaip socialinis elementas, kuriam suteikiamas tam tikras svoris.

Socialiniai (ir ekonominiai bei aplinkosaugos) sutarties pasirašymo kriterijai privalo:

- būti susiję su sutarties dalyku;
- nesuteikti pernelyg didelės pasirinkimo laisvės perkančiajai organizacijai;
- būti aiškiai paminėti skelbime apie pirkimą ir konkurso dokumentuose;
- atitikti ES teisę (įskaitant ESS pagrindinius principus: skaidrumą, lygiateisiškumą ir nediskriminavimą);
- padėti įvardyti pasiūlymą, teikiančį perkančiajai organizacijai geriausią vertę pagal kainą; ir
- atitikti Pirkimo direktyvų atitinkamas taisykles.

Apsvarstykite, ar pasiūlymo kainos yra „nepagrįstai žemos“ dėl to, kad konkurso dalyvis pažeidžia socialinius standartus.

D. Sutarties vykdymas

Pirmasis pasakytinas dalykas yra tai, kad viešojo pirkimo sutartys visada privalo būti sudaromos laikantis visų joms taikomų taisyklių, įskaitant socialinius ir sveikatos reglamentus. Be to, jei perkančioji organizacija pageidauja, kad rangovas įgyvendintų papildomų socialinių uždavinių⁷⁷, ji gali tai nurodyti sutarties vykdymo sąlygose.

Sutarčių vykdymo sąlyge išaiškinama, kaip sutartis turi būti vykdoma. Socialiniai aspektai gali būti įrašyti kaip sutarties vykdymo sąlygų dalis, su sąlyga, kad: i) jie yra susiję su sutarties vykdymu, ii) jie paminėti skelbime apie pirkimą, ir iii) jie tenkina ES teisės reikalavimus (įskaitant ESS pagrindinius principus).

1. Taisyklės, reglamentuojančios sutarties vykdymo nuostatas

Sutarties vykdymo sąlygos yra įsipareigojimai, kuriuos konkursą laimėjęs dalyvis privalo prisiiinti ir kurie yra susiję su sutarties dalyku. Todėl iš principo pakanka, kad konkurso dalyviai, pateikiantys savo pasiūlymus, įsipareigotų sutikti su minėtomis sąlygomis konkurso laimėjimo ir sutarties pasirašymo atveju. Pasiūlymai konkurso dalyvių, nesutikusių su minėtomis sąlygomis, neatitinka konkurso dokumentų, todėl negali būti priimti⁷⁸. Tačiau konkursinio pasiūlymo pateikimo metu sutarties sąlygų dar nėra privaloma laikytis.

Įrašius reikiamus socialinius standartus į sutartį, perkančiosios organizacijos lūkesčiai taptų aiškesni. Pakankamai pastangų savo lūkesčių apibrėžimui planavimo ir konkurso skelbimo etapų metu skyrusiai perkančiajai organizacijai bus lengviau suformuluoti šiuos lūkesčius, o tai gali turėti įtakos sutarties vykdymo valdymui.

Nors sutarties vykdymo sąlygos neturėtų nei atlikti jokio vaidmens atrenkant, su kuriuo konkurso dalyviu bus pasirašyta sutartis, nei būti užmaskuotomis techninėmis specifikacijomis, sutarties pasirašymo kriterijais ar pasirinkimo kriterijais, leidžiama nustatyti papildomas sutarties vykdymo sąlygas, atskirtas nuo specifikacijų, sutarties pasirašymo ir laimėtojo pasirinkimo kriterijų⁷⁹. Tai gali būti socialinės ir aplinkosaugos sąlygos. Taigi, jei perkančioji organizacija pageidauja, kad rangovas įgyvendintų papildomų su specifikacijomis nesusijusių socialinių uždavinių, ji gali į sutarties vykdymo sąlygas įtraukti atitinkamus papildomus reikalavimus. Kalbama tik apie sutarties vykdymą.

Konkurso dalyviai privalo įrodyti, kad jų pateikti konkursiniai pasiūlymai atitinka technines specifikacijas, tačiau viešojo pirkimo procedūros metu konkurso dalyvis neprivalo įrodyti, kad jis atitinka sutarties vykdymo sąlygas.

Be to, sutarties vykdymo nuostatos privalo:

- būti susijusios su sutarties vykdymu;

Tai reiškia, kad sutarties vykdymo sąlygos turi būti susietos su užduotimis, kurias privaloma atlikti, kad galima būtų pateikti konkursinę prekę ar paslaugą arba atlikti konkurse numatytą darbą. Su sutarties „vykdymu“ sąlygos nesiejamos, jei, pavyzdžiui:

- reikalaujama, kad rangovas nusamdytų tam tikrą dalį darbuotojų – asmenų su negalia kitoje sutartyje⁸⁰ arba aiškiai nurodyti, ką rangovas galės daryti kitos sutarties atveju;
- reikalaujama, kad rangovas finansiškai prisidėtų prie, pavyzdžiui, centro palankių sąlygų neturintiems asmenims statybos;
- reikalaujama, kad darbų sutarties rangovas suteiktų darbuotojų vaikams lopšelio paslaugas. Tokios paslaugos nėra susijusios su uždaviniais,

⁷⁷ t.y., uždavinių, apimančių daugiau nei taikomų privalomų teisės aktų nustatyti uždaviniai ir nesusijusių su techninėmis specifikacijomis, atrankos kriterijai ir sutarčių pasirašymo kriterijai.

⁷⁸ TT nutartyje 1992 m. birželio 22 d. byloje C-243/89 („Storebaelt“) teigiama, kad perkančioji organizacija privalo atmesti konkursinius pasiūlymus, neatitinkančius konkurso sąlygų, kad būtų vengiama pažeisti vienodo požiūrio į konkurso dalyvius taikymą, kas yra Pirkimo direktyvų esmė.

⁷⁹ „Beentjes“ byla, TT nutartis byloje C-31/87.

⁸⁰ Tačiau reikalavimas nusamdyti tam tikrą dalį darbuotojų – asmenų su negalia, kad būtų vykdoma atitinkama sutartis (o ne kokia nors kita sutartis) būtų susieta su atitinkamos sutarties vykdymu.

kurie svarbūs atliekant darbus. Jei perkančioji organizacija ketina įsigyti minėtas paslaugas, ji privalo paskelbti jų įsigijimo konkursą.

- pranešti skelbime apie pirkimą

Nors sutarties vykdymo sąlygos laikomos ne sutarties pasirašymo procedūros dalimi, jos privalo būti surašytos aiškiai ir suprantamai kvietime teikti pasiūlymus. Konkurso dalyviai turi suprasti visus sutartyje numatytus įsipareigojimus ir sugebėti tai atspindėti savo kainose⁸¹. Konkursą laimėjęs dalyvis privalo gerbti savo pasiūlyme išvardytus įsipareigojimus ir laikytis sutarties vykdymo sąlygų.

- atitikti ES teisę (įskaitant ESS pagrindinius principus)

Pavyzdžiui, sutarties sąlygose negali būti teikiama nepagrįsta pirmenybė potencialiems rangovams iš kitos valstybės arba, apskritai kalbant, nevienodai vertinti potencialius pasiūlymų teikėjus. Tačiau lygiai taip pat svarbu, kad sutarties vykdymo sąlygos apskritai atitiktų ES teisę, įskaitant ES socialinius įstatymus.

Galiausiai, viešojo pirkimo sutartys bet koku atveju privalo būti sudaromos laikantis visų joms taikomų taisyklių, įskaitant socialinius, darbo ir sveikatos reglamentus.

2. Socialinių aspektų, kurie gali būti įtraukti į sutarties vykdymo nuostatas, pavyzdžiai

Direktyvos 2004/18/EB konstatuojamosiose dalyse (su neesminiais pakeitimais Direktyvoje 2004/17/EB)⁸² pateikiami pavyzdžiai socialinių aspektų, kurie galėtų būti sutarties vykdymo sąlygų dalis:

„Jos ypač gali pasitarnauti profesiniam mokymui vietoje, taip pat skatinant asmenų, kuriuos ypač sunku integruoti, užimtumą, kovojant prieš nedarbą .... įdarbinti ilgą laiką darbo ieškančius asmenis ar įgyvendinti mokymo priemonės bedarbiams arba jauniems asmenims, iš esmės laikantis pagrindinių Tarptautinės darbo organizacijos (ILO) konvencijų reikalavimų⁸³ ... bei įdarbinti daugiau asmenų su negalia ....“

Sutarties vykdymo sąlygos paprastai būna tinkamiausias procedūros etapas, kada reikėtų įrašyti socialinius aspektus, susijusius su sutarties vykdyme dalyvaujančių darbuotojų darbo sąlygomis ir užimtumu⁸⁴.

⁸¹ Direktyvos 2004/18/EB 26 straipsnis ir Direktyvos 2004/17/EB 38 straipsnis.

⁸² Direktyvos 2004/18/EB 33 konstatuojamoji dalis ir Direktyvos 2004/17/EB 44 konstatuojamoji dalis.

⁸³ Pagrindinės ILO konvencijos, minimos Pirkimo direktyvose – aštuonios pagrindinės ILO konvencijos, kurias ratifikavo visos ES valstybės narės (daugiau informacijos žr. 11 išnašoje).

⁸⁴ Kaip nurodyta ankstesniuose skirsniuose, sutarties vykdyme dalyvaujančių darbininkų darbo sąlygos Pirkimo direktyvų kontekste nėra techninės specifikacijos ar pasirinkimo kriterijai. Be to, atsižvelgiant į tai, kad tokias socialines aplinkybes susieti su sutarties dalyku yra sudėtinga, paprastai nebus įmanoma įtraukti jų į sutarties sudarymui taikomus kriterijus (išskyrus kaip „papildomą kriterijų“, kad galima būtų atskirti du vienodus pasiūlymus, kaip priimta TT byloje C-225/98 ir kaip paaiškinta skirsnyje 2Sutarties sudarymas“).

2001 m. Komisijos aiškinamajame komunikate teigiama, kad „Perkančiosios organizacijos turi įvairių galimybių, kaip suformuluoti sutarties sąlygas dėl socialinių aspektų“ ir pateikiama „keletas pavyzdžių papildomų specifinių sąlygų, kurias perkančioji organizacija gali taikyti konkursą laimėjusiam dalyviui“. Jos yra:

- „Įsipareigojimas įdarbinti bedarbius arba sukurti mokymo programas, kad sutartis būtų vykdoma;
- Įsipareigojimas sutarties vykdymo metu įgyvendinti priemones, skirtas skatinti vyrų ir moterų lygybę bei etninę ir rasinę įvairovę arba suteikti vienodą prieigą asmenims su negalia;
- Įsipareigojimas sutarties vykdymo metu laikytis pagrindinių žmogaus teisių (pavyzdžiui, draudimo išnaudoti priverstinį ir vaikų darbą), kurias užtikrina ILO pagrindinės konvencijos, tiek, kiek tokios sąlygos nenumatytos nacionalinėje teisėje;
- Įsipareigojimas vykdant sutartį priimti daugiau asmenų su negalia, nei numatyta valstybės narės, kurioje sutartis vykdoma, nacionaliniuose teisės aktuose arba valstybės narės, kurioje konkurso laimėtojas registruotas, nacionaliniuose teisės aktuose.

Viešosios darbų ir paslaugų sutartys, kuriose galima apibrėžti sutarties vykdymo būdą, suteikia puikią galimybę perkančiajai organizacijai atsižvelgti į socialinius sutarties vykdymo sąlygų aspektus. Viešųjų prekių tiekimo sutarčių atveju numatyti sutarties sąlygas dėl sutarties vykdymo būdo yra sudėtingiau, nes sąlygų, reikalaujančių atlikti organizacijos, struktūros ar politikos pokyčius kitoje valstybėje narėje įsteigtoje bendrovėje, atitikimas gali būti laikomas diskriminuojančiu arba būti laikomas nepagrįstu prekybos suvaržymu.

Kiti pavyzdžiai:

Švedija: Statybos darbų sutartys, pasirašytos su Nacionaline kelių administracija, numato standartinę sąlygą, pagal kurią rangovai įsipareigoja laikytis tam tikrų (ILO pagrindinių) konvencijų, vykdydamos sutartis Švedijoje. Ta pati sąlyga reikalauja, kad rangovas atitiktų tam tikrus ataskaitų teikimo reikalavimus, kuriais siekiama užtikrinti, jog sutarties vykdymo metu naudojamos prekės ir produktai buvo pagaminti saugioje aplinkoje remiantis minėtomis konvencijų taisyklėmis. Jei nustatoma, kad kurios nors prekės neatitinka minėtos sąlygos nuostatų, rangovas privalo jas pakeisti savo sąskaita. Rangovas privalo užtikrinti, kad subrangovai laikytųsi tokių pačių įsipareigojimų. Rangovas privalo mokėti baudą kiekvieno minėtų socialinių įsipareigojimų nesilaikymo atveju.

UK: 2004 m. bendrovė „Transport for London“ (TfL) sudarė penkerių metų 10 milijardų svarų vertės investavimo programą, skirtą finansuoti stambiems statybos projektams Londone, įskaitant Rytų Londono geležinkelio linijos pratęsimą. Lygiateisiškumas ir įtrauktis buvo tos programos esmė ir sudėtinė viešųjų pirkimų sutarčių dalis. Rytų Londono geležinkelio linijos projekto (ELLP) vertė siekė 500 milijonų svarų pagrindiniams darbams ir 350 milijonų svarų geležinkelio riedmenims ir traukinių aptarnavimui.

Projekto strategijoje suformuluotas uždavinys buvo išnaudoti geresnes transporto jungtis ir taip skatinti ekonominį atsigavimą pratęstos geležinkelio linijos apylinkėse, tarp kurių buvo ir vienos skurdžiausių Londono zonų. Šiose apylinkėse gyvena kultūriniai ir ekonominiai atžvilgiu skirtingos bendruomenės, kovojančios su aukštu nedarbo lygiu ir socialine atskirtimi. Be to, siekiant sumažinti statybos darbų poveikį, statybos etapo metu reikėjo palaikyti teigiamus santykius su aplinkinėmis bendruomenėmis ir sukurti teigiamą aplinką naujos geležinkelio linijos darbui. Atsižvelgiant į šias aplinkybes, pagrindiniai socialiniai uždaviniai buvo lygiateisiškumas ir įtrauktis. Konkurso dalyviams TfL pateikė sąrašą reikalavimų, kurie turėjo būti įgyvendinami projekto vykdymo metu: projekto lygiateisiškumo politika, įvairovės mokymo planas darbuotojams, dirbantiems projekte ir tiekėjų įvairovės planas (siekiant užtikrinti, kad savo konkursinius pasiūlymus subrangos darbams pagal projektą galėtų siųsti įvairūs tiekėjai). Šie reikalavimai buvo įrašyti į kvietimą teikti pasiūlymus ir į sutarties sąlygas.

Siekiant, kad nebūtų įrašoma papildomų reikalavimų, kurių įvykdymo neįmanoma (ir nebus įmanoma) tinkamai stebėti, į sutarties sąlygas įrašomi socialiniai reikalavimai turi atitikti praktines galimybes vykdyti reikalavimų atitikimo stebėseną sutarties vykdymo metu. Tai apima sutarties vykdymo valdymą ir stebėseną.

3. Nacionalinių darbo teisės aktų laikymasis

Abi Pirkimo direktyvos⁸⁵ aiškiai numato, kad „vykdant viešąją sutartį taikomi galiojantys ir nacionaliniai, ir ES įstatymai, taisyklės ir kolektyvinės sutartys dėl darbo sąlygų ir darbų saugos, jei tokios taisyklės ir jų taikymas atitinka ES teisę⁸⁶.“

Kai kurie šio reikalavimo taikymo pavyzdžiai valstybėse narėse susilaukė prieštarų vertinimų pačiose šalyse. Vienas pavyzdžių yra Rüffert byla⁸⁷.

Reikėtų pabrėžti, kad nežiūrint į tai, jog ši nutartis buvo priimta viešojo pirkimo sutarties sudarymo kontekste, ji neturi jokios įtakos Pirkimo direktyvų siūlomoms galimybėms atsižvelgti į socialinius aspektus viešajame pirkime. Ji tik išaiškina, kad socialiniai darbuotojų komandiravimo aspektai (viešajame pirkime) privalo atitikti ir ES teisę, o ypač Darbuotojų komandiravimo direktyvą⁸⁸.

Pirkimo direktyvos nurodo, kad perkančiosios organizacijos gali spręsti užimtumo apsaugos klausimą, iškilusį konkurso vykdymo metu, dviem konkrečiais būdais:

Pavyzdys:

Komandiruojami darbuotojai ES – Rüffert byla

Niedersachsen (Žemutinės Saksonijos žemė) įstatyme dėl viešųjų pirkimų sutarčių pasirašymo be kita ko buvo teigiama, kad sutartis dėl viešųjų darbų galima pasirašyti tik su tais rangovais, kurie raštu įsipareigoja mokėti savo darbuotojams ne mažesnę nei taikomose (regioninėse) kolektyvinėse sutartyse numatytą atlyginimą. Be to, rangovas privalo užtikrinti, kad subrangovai laikytųsi tokių pačių įsipareigojimų, ir tikrinti, ar įsipareigojimų laikomasi. Jei sutarties šalis nesilaikydavo šios sąlygos, jai tekdavo mokėti sutartinę baudą.

Tokių sąlygų teisėtumas buvo apskųstas regioniniam Vokietijos teismui dėl viešosios darbų sutarties, sudarytos tarp Vokietijos perkančiosios organizacijos ir bendrovės „Objekt und Bauregie“ (O&B), vykdymo – Göttingen-Rosdorf kalėjimo statybos. Perkančioji organizacija nutraukė sutartį ir padavė O&B į teismą, kad bendrovė susimokėtų sutartinę baudą, nes buvo išsiaiškinta, jog O&B subrangovas iš Lenkijos mokėjo savo darbuotojams, dirbantiems statybvietėje Vokietijoje, tik 46,57% minimalaus atlyginimo, numatyto atitinkamoje kolektyvinėje sutartyje.

Neįsitikinęs dėl sutartinę baudą numatančios sąlygos, Vokietijos apygardos teismas perdavė klausimą nagrinėti TT, kuris turėjo priimti preliminarią nutartį dėl ES teisės aspektų interpretacijos šioje byloje.

TT nutarė, kad kolektyvinė sutartis nebuvo paskelbta kaip taikytina visiems (nors pagal Vokietijos sistemą, skelbiamos kolektyvinės sutartys laikomos taikytinomis visiems) ir apėmė tik dalį statybos sektoriaus, nes atitinkamas įstatymas, pagal kurį kolektyvinės sutarties dėl „Statinių ir viešųjų darbų“ sąlygos yra saistančios ir taikytinos tik viešosioms sutartims, o ne privačioms. Taigi, „Statinių ir viešųjų darbų“ kolektyvinėje sutartyje numatytas minimalus atlyginimas nebuvo nustatytas laikantis vienos iš Direktyvos 96/71/EB 3 straipsnyje nurodytos tvarkos dėl darbuotojų komandiravimo („**Direktyva dėl darbuotojų komandiravimo**“)*.

Užbaigiant, pagal Teisingumo Teismo nutartį Rüffert byloje, nagrinėjamos sąlygos buvo priapažintos neatitinkančiomis Direktyvos dėl darbuotojų komandiravimo.

* 1996 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 96/71/EB dėl darbuotojų komandiravimo paslaugų teikimo sistemoje.

⁸⁵ Direktyvos 2004/18/EB 34 konstatuojamoji dalis ir Direktyvos 2004/17/EB 45 konstatuojamoji dalis.

⁸⁶ Vienas tokio atitikties ES teisės aktams pavyzdžių yra reikalavimas atitikti Direktyvos 96/71/EB reikalavimus dėl tarptautinio komandiravimo pagal viešąsias sutartis, kai vienos ES valstybės narės piliečiai teikia paslaugas kitoje valstybėje narėje viešojo pirkimo sutarties vykdymo tikslu.

⁸⁷ TT nutartis byloje C-346/06 (Dirk Rüffert prieš Land Niedersachsen).

⁸⁸ 1996 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 96/71/EB dėl darbuotojų komandiravimo paslaugų teikimo sistemoje.

Pirma, perkančiosios organizacijos gali savo sutarties dokumentuose nurodyti, kur konkurso dalyviai gali gauti informacijos apie su užimtumo apsauga ir darbo sąlygomis susijusius įsipareigojimus, taikomus valstybėje narėje, regione ar toje vietoje, kur bus atliekami darbai arba kur bus teikiama paslauga⁸⁹.

Antra, tokią informaciją pateikianti perkančioji organizacija turėtų pareikalauti, kad konkurso dalyviai nurodytų, jog, sudarydami savo konkursinį pasiūlymą, jie atsižvelgė į su užimtumo apsauga⁹⁰ ir darbo sąlygomis susijusius įsipareigojimus, taikomus toje vietoje, kur bus atliekami darbai arba kur bus teikiama paslauga⁹¹. Šio reikalavimo tikslas yra susijęs su baime, kad rangovai gali siekti sumažinti užimtumo apsaugos lygį, kad galėtų pateikti konkurencingesnį pasiūlymą.

4. Tiekimo grandinės valdymas

Be to, perkančiosios organizacijos gali į sutarties vykdymo sąlygas įrašyti socialinius aspektus, taikomus subrangovams dėl, pavyzdžiui, draudimo išnaudoti priverstinį ar vaikų darbą, sveikatos ir saugos darbe reikalavimų, įsipareigojimų dėl minimalaus atlyginimo, socialinės apsaugos reikalavimų ir apskritai padoresnių darbo standartų. Kai kurios perkančiosios organizacijos jau įrašo nuostatas, kurios reikalauja subrangovų atitikti reikalavimus dėl priverstinio ir vaikų darbo tais atvejais, kai tiekimo grandinė apima gamybą ar apdorojimą problemingesnėse vietose.

Pavyzdys:

Ville de Paris: Paryžiaus miesto tarybos aprangos biuras turi pasirūpinti 29 000 darbuotojų apranga. Biuras rūpinasi 300 000 drabužių ir atlieka 300 užsakymų per metus. Į savo viešojo pirkimo procedūras biuras įtraukė socialinius ir aplinkosaugos aspektus. Laikydami savo socialinių įsipareigojimų, Paryžiaus miesto taryba reikalauja, kad jos tiekėjai pasirašytų deklaraciją, kuria jie įsipareigoja sutarties vykdymo metu laikytis tam tikrų pagrindinių teisių darbo vietoje (įskaitant aiškiai nurodytą minimalų darbuotojų amžių), pavyzdžiui, Taprtautinės darbo organizacijos teisių. Be to, Paryžiaus miesto taryba nurodo, kad jos tiekėjai gali tikrinti miesto tarybos paskirtos nepriklausomos institucijos, ir tiekėjai įsipareigoja įgyvendinti po atitinkamo patikrinimo pateiktas rekomendacijas.

Tai ypač svarbu dirbant su šalimis ar šalyse, kurios nėra ES valstybės narės. Pavyzdžiui, viešųjų pirkimų valdžia vis labiau nerimauja dėl pjautinės medienos teisėtumo ir tvarumo principų, ypač tais atvejais, kai ji importuojama iš trečiųjų šalių, turinčių problemų minėtose srityse. Vis dažniau pripažįstama, kad teisinė ir tvari miškininkystė apima ne tik ekonominius ir aplinkosauginius kriterijus, bet ir socialinius kriterijus (pavyzdžiui, padorūs atlyginimai ir darbas, darbo saugos ir sveikatos sąlygos bei pagarba valdymui ir vietos bendruomenių teisių naudojimas).

⁸⁹ Direktyvos 2004/18/EB 27 straipsnio 1 dalis.

⁹⁰ Ir tai, kad šios nuostatos privalo atitikti visus atitinkamus ES įstatymus.

⁹¹ Direktyvos 2004/18/EB 27 straipsnio 2 dalis.

Tais atvejais, kai tokie reikalavimai taikomi ir subrangovams, perkančiosios organizacijos turėtų paprašyti generalinio rangovo pateikti atitiktus įrodymus arba nurodant konkrečias sertifikavimo sistemas (ten, kur tokios yra), arba kitais patikimais būdais⁹².

Pavyzdžiui, miškininkystės srityje buvo sukurtos kelios sertifikavimo sistemos, kurios pateikia nepriklausomą patvirtinimą, kad medienos šaltinis atitinka tam tikrus tvarumo standartus (įskaitant aplinkosaugos ir socialinius kriterijus). Nežiūrint į tai, tokios sistemos nelaikomos išskirtine tvarios medienos įrodymo priemone, nes gali būti priimami ir kitokie ar kitaip pateikti įrodymai.

5. Sutarties vykdymo valdymas ir stebėseną

Sutarties vykdymo valdymo sistema nustato sutarties vykdymo ir veiksmų atlikimo sąlygas. Tai gali būti atlygis rangovams už tinkamai įgyvendintą sutartį, nepakankamai gero sutarties vykdymo problemų sprendimas ir bendradarbiavimas siekiant galutinio rezultato. Pasitelkiant pagrindinius vykdymo rodiklius uždaviniai suformuluojami kaip išmatuojami tikslai ir nustatoma, koks yra priimtinas darbų įvykdymo lygis. Stebėsenos susitarimuose turi būti užtikrinta, kad bus renkami reikiami darbų vykdymo duomenys, ir kad jie bus efektyviai analizuojami. Mokėjimo sąlygos (kurios turi būti nurodytos sutartyje) padeda užtikrinti, kad rangovas darbus įvykdys pagal reikiamą standartą. Jose gali būti numatyti finansiniai stabdžiai, taikomi prasto darbų vykdymo atveju, ir skatinimo priemonės, taikomos viršijus pagrindinius tikslus. Šios finansinės sąlygos turi būti įtrauktos į skelbimą apie pirkimą.

Noras tobulinti paslaugas turėtų kilti atsižvelgiant į prastus darbų vykdymo rezultatus arba kai jaučiama, kad nors tikslai pasiekti, galima padaryti dar geriau. Bet kokiu atveju, rangovas ir klientas turi suprasti, iš ko susidaro esami darbų vykdymo lygiai ir sutarti, kaip gerinti rezultatus. Jei rangovui nesiseka vykdyti savo įsipareigojimų,

tai greičiausiai lems, kad jis pažeis sutarties sąlygas, tačiau bet kokie veiksmai turėtų būti pagrįsti. Kitu atveju, išanalizavus situaciją galima būtų pakoreguoti sutarties variantą, iš naujo peržiūrėti paslaugas ar imtis naujovių.

Pavyzdys:

UK: Siekdamas pagerinti viešbučio maitinimo paslaugas Šiaurės Airijos Sveikatos priežiūros institucijoje, pasirašęs sutartį maitinimo paslaugų teikėjas atlieka kasmetinį pacientų pasitenkinimo tyrimą ir analizuoja duomenis pagal pacientų amžių, etninę kilmę ir lytį. Sveikatos priežiūros institucija inicijavo maisto tiekimo vertinimą po to, kai spaudoje pasirodė pranešimai apie netinkamą maitinimo lygį vyresnio amžiaus žmonių skyriuose medicinos įstaigose. Surinkus pakankamai informacijos ir įrodymų, buvo imtasi koreguoti sutarties variantą, siekiant pagerinti maitinimą vyresnio amžiaus pacientų skyriuose ir padėti juos maitinti.

Sutarties vykdymo valdymas turi būti grindžiamas „partnerystės kultūra“. Klientai ir rangovai gali valdyti rizikas ir pasiekti geriausius rezultatus tik kūrybiškai ir atsidavusiai bendradarbiaudami. Apskritai, geriausi rangovai tokiuose santykiuose elgiasi tinkamai, savanoriškai prisiima papildomus įsipareigojimus, pavyzdžiui, dalyvauja pagrindinių įgūdžių lavinimo programose, aplinkosaugos inovacijose ar remia tiekimo grandinėje dalyvaujančias smulkias bendroves.

Pavyzdys:

Prancūzija: Už socialinę įtrauktį atsakingos visuomeninės institucijos padeda įgyvendinti socialines viešųjų pirkimų sutarčių sąlygas, pavyzdžiui, paskiria asmenis, atsakingus už tai, kad konkursą laimėjusiam dalyviui būtų lengviau valdyti savo darbuotojus įtraukimo į veiklą etape, kurie taip pat gali patvirtinti konkurso laimėtojai, ar tinkamai laikomasi socialinių įsipareigojimų. Pavyzdžiui, *Agglomération de Rouen* ES Socialinio fondo skirtas lėšas panaudojo kofinansuoti, kad būtų įdarbintas projektų vadovas, atsakingas už socialinės įtraukties nuostatų įgyvendinimą vykdamas įvairias pasirašytas pirkimų sutartis. Arles savivaldybė nusprendė nusamdyti besispecializuojantį teisės konsultantą, kuris sudarytų pirkimo dokumentus, į kuriuos įrašomos socialinės sąlygos, ir kontroliuotų jų laikymąsi.

⁹² Perkančioji organizacija visada privalo leisti rangovams pateikti alternatyvias įrodymo priemones (pavyzdžiui, viešosios valdžios institucijos ar trečiųjų šalių išduotus pažymėjimus, trečiosios šalies atliktas audito ataskaitas, darbo sutarčių kopijas, visų atitinkamų dokumentų kopijas, stebėjimo vizitų įrodymus ir pan.). Tačiau perkančioji organizacija gali reikalauti papildomų įrodymų, jei pradiniai rangovo pateikti įrodymai atrodo (to atvejo aplinkybėmis) nepakankami ar nepatikimi.

Sutarties sąlygos, sutarties vykdymo valdymas ir stebėseną – GLAUSTAI

Sutarties vykdymo sąlygos paprastai būna tinkamiausias procedūros etapas, kada reikėtų įrašyti socialinius aspektus, susijusius su sutarties vykdyme dalyvaujančių darbuotojų darbo sąlygomis ir užimtumu.

Įsitikinkite, ar sutarties vykdymo nuostatos:

- susijusios su sutarties vykdymu;
- atitinka uždavinį gauti vertingiausią pasiūlymą kainos atžvilgiu;
- įtrauktos į konkurso dokumentus; ir
- atitinka ES teisę (įskaitant ESS pagrindinius principus).

Užtikrinkite, kad sutarties sąlygų laikymasis būtų tinkamai stebimas.

Bendradarbiaukite su tiekėju, kad galėtumėte valdyti sutarties vykdymą ir kiek įmanoma padidinti uždavinių įvykdymą bei sutarties sąlygų laikymąsi.

Tinkamai registruokite, kaip sutartį vykdo tiekėjai, rangovai ir paslaugų teikėjai.

Variantiškose nuostatose galite numatyti sutarties pakeitimus, kuriuos privaloma atlikti sutarties vykdymo metu, su sąlyga, kad tokie pakeitimai atitinka Pirkimo direktyvų nuostatas ir skaidrumo principą.

Bendradarbiaukite su tiekėjais siekdami nuolatinio tobulėjimo – savanoriškai – ir domėkitės bendrais rinkos pokyčiais. Ypatingą dėmesį skirkite darbui su tiekėjais, kad palengvintumėte padoraus darbo ir įmonių socialinės atsakomybės principų laikymąsi tiekimo grandinėje.

Europos Komisija

Perkant socialiai vadovas – Socialiniai aspektai viešuosiuose pirkimuose

Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras

2011 – 49 p. – 21 x 29,7 cm

ISBN 978-92-79-18394-2

doi:10.2767/18065

Viešieji pirkimai sudaro apie 17 proc. ES bendrojo vidaus produkto. Todėl jų įtaka itin pastebima įvairiose srityse, pavyzdžiui, socialinės politikos. Europos Komisija savo „Gairėmis socialiai atsakingiems viešiesiems pirkimams vykdyti“ siekia pasinaudoti tuo a) didindama valdžios institucijų informuotumą apie tai, kodėl naudinga rinktis prekes ir paslaugas, užtikrinančias teigiamus socialinius rezultatus; b) aiškindama, kokiomis ES teisinės sistemos siūlomomis galimybėmis galima pasinaudoti vykdant socialiai atsakingus viešuosius pirkimus. Šiose gairėse apibūdinami socialiai atsakingi viešieji pirkimai (SAVP) ir aiškinama jų nauda. Apie SAVP kalbama laikantis ES socialinio modelio ir teisinio bei politinio požiūrio į tą dalyką Europos Sąjungoje. Gairėse taip pat paaiškinta SAVP strategija ir tai, kaip nustatyti poreikius ir planuoti viešojo pirkimo procedūras. Gairėse teisiniu požiūriu išdėstyta, kaip įvairiuose viešojo pirkimo etapuose turi būti paisoma socialinių sumetimų (pradedant techninių specifikacijų, atrankos kriterijų nustatymu ir baigiant sutarčių pasirašymu bei jų vykdymo stebėjimu). Pateikiami nacionaliniai pavyzdžiai, iliustruojantys įvairius šio proceso etapus.

Šis leidinys teikiamas elektroniniu formatu visomis oficialiosiomis ES kalbomis.

KAIP ĮSIGYTI ES LEIDINIŲ

Nemokamų leidinių galite įsigyti:

- svetainėje EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>);
- Europos Sąjungos atstovybėse arba delegacijose. Jų adresus rasite svetainėje: <http://ec.europa.eu> arba sužinosite kreipęsi faksu: +352 2929-42758.

Parduodamų leidinių galite įsigyti:

- svetainėje EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).

Prenumeruoti leidinius (pvz., metines *Europos Sąjungos oficialiojo leidinio* serijas, Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikos rinkinius) galite:

- tiesiogiai iš Europos Sąjungos leidinių biuro platintojų (http://publications.europa.eu/others/agents/index_lt.htm).

Jūs domina Europos Komisijos Užimtumo, socialinių reikalų ir lygių galimybių generalinio direktorato **leidiniai**?

Jų galite atsisiųsti arba nemokamai užsiprenumeruoti internete:
<http://ec.europa.eu/social/publications>

Be to, esate kviečiami užsiregistruoti: **<http://ec.europa.eu/social/e-newsletter>**
ir gauti nemokamą Europos Komisijos elektroninį naujienlaiškį *Socialinė Europa*.

<http://ec.europa.eu/social>

www.facebook.com/socialeurope

■ **Leidinių biuras**

ISBN 978-92-79-18394-2

9 789279 183942